

Europos Sąjungos fondų panaudojimo perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos priemonių rinkinys

Europos fondų panaudojimo perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos priemonių rinkinys ir Bendrosios Europos perėjimo nuo institucinės prie bendruomenėje teikiamos globos gairės pateikiamos anglų kalba ir kai kuriomis kitomis kalbomis tinklalapyje www.deinstitutionalisationguide.eu

© Europos ekspertų grupė perėjimo nuo institucinės prie bendruomenėje teikiamos globos klausimais, 2012 m. lapkritis

Viršelio nuotrauka: © Lumos | Chris Leslie

Dizainas, maketas: Judit Kovács | „Createch Ltd.“
Vertimas: Tipik

Printed in Brussels (Belgium)

Turinys

Padėkos	5
Priemonių rinkinio tikslas	5
1 skyrius: pagrindiniai principai ir teisinis kontekstas	8
2 skyrius: programavimas	23
3 skyrius: įgyvendinimas	36
4 skyrius: stebėseną ir vertinimas	42
1 priedas: struktūrinių fondų paramos deinstitutionalizavimo procesui pavyzdys	47
2 priedas: vaikų ir suaugusiųjų institucionalizavimo šalyse, kurios naudojami struktūriniais fondais ir PNPP, ataskaitų pavyzdžiai	50

Kontroliniai sąrašai, grafikai ir lentelės

Loginė potencialios struktūrinių fondų pagalbos deinstitutionalizavimo strategijai struktūra	22
Partnerystės sutarčių rekomendacinis kontrolinis sąrašas	26
ESF veiklos programų rekomendacinis kontrolinis sąrašas	34
ERPF veiklos programų rekomendacinis kontrolinis sąrašas	34
Projektų pasirinkimo kontroliniai sąrašai: klausimai ir nuorodos vadovaujančiosioms organizacijoms ir stebėsenos komitetams	37
Stebėsenos kontrolinis sąrašas	44
Įvertinimų kontrolinis sąrašas	46

Atvejų tyrimai ir pavyzdžiai

Struktūrinių fondų naudojimas ir galimybės	9
Struktūrinės reformos galimybė, kurią suteikė finansinė krizė	12
Atvejo tyrimas: Slovakija	24
Bendradarbiavimo veiklos pavyzdys	26
Atvejo tyrimas: Vengrija – „namų“, skirtų iki 50 gyventojų, statyba	39
Atvejo tyrimas: Serbija – planuojama ilgalaikės stacionarios globos institucijų renovacija	40
Pamokos, išmoktos 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu	45
Atvejo tyrimas: Bulgarija – struktūrinių fondų paramos deinstitutionalizavimo procesui pavyzdys	47

Padėkos

Šį priemonių rinkinį parengė Silvio Grieco ir Ines Bulic, o finansiškai parėmė „Lumos“. Tai yra bendro Europos ekspertų grupės perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos klausimais (EEG) organizacijų narių projekto dalis.

EEG yra plati koalicija, jungianti dalyvius, atstovaujančius žmones, kuriems reikalinga globa arba pagalba, įskaitant vaikus, neįgaliuosius, protinės sveikatos problemų turinčius žmones, šeimas, o taip pat paslaugų teikėjus, valstybines institucijas ir tarpvyriausybines organizacijas. EEG sudaro šios organizacijos: COFACE (ES šeimų organizacijų konfederacija), EASPD (Europos paslaugų teikėjų neįgaliesiems organizacija), EDF (Europos neįgaliųjų forumas), ENIL/ECCL (Europos savarankiško gyvenimo tinklas / Europos bendruomeninio gyvenimo koalicija), EST (Europos socialinis tinklas), „Eurochild“, FEANTSA (Europos nacionalinių organizacijų, dirbančių su benamiais, federacija), „Inclusion Europe“, „Lumos“, „Mental Health Europe“ (Europos psichikos sveikatos organizacija), OHCHR (Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro) Europos regioninė atstovybė ir UNICEF (Jungtinių Tautų vaikų fondas).

Šio priemonių rinkinio autoriai nori padėkoti visoms EEG narėms už nuolatinį įnašą ir patarimus rengiant leidinį.

Autoriai taip pat yra ypač dėkingi daugybei Europos Komisijos užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties generalinio direktorato, regioninės politikos generalinio direktorato ir teisingumo generalinio direktorato pareigūnų už jų neįkainojamą pagalbą ir patarimus.

Šis priemonių rinkinys yra bendra projekto partnerių nuosavybė. Kai juo naudojasi vienas iš partnerių arba trečiosios šalys, turi būti paminėta Europos ekspertų grupė perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos klausimais ir autoriai.

Priemonių rinkinio tikslas

Šio priemonių rinkinio tikslas yra padėti visoms Europos valstybinėms institucijoms, dalyvaujančioms ES struktūrinių fondų (ir atitinkamų fondų) programavime ir įgyvendinime, priimti sprendimus, kurie padės pagerinti daugiau kaip milijono Europos piliečių, šiuo metu gyvenančių institucijose, gyvenimus, ir modernizuoti globos bei pagalbos sistemas užtikrinant, kad vykdant reformas būtų laikomasi žmogaus teisių ir lygybės principų. Struktūriniai fondai turi galią remti kokybiškų šeimoms ir bendruomenės pagrindu sukurtų institucinės globos alternatyvų kūrimą ir užtikrinti, kad šiomis paslaugomis galėtų naudotis visi, kam jų reikia.

Šimtai tūkstančių vaikų, neįgaliųjų, protinės sveikatos problemų turinčių ir pagyvenusių asmenų visoje Europoje gyvena ilgalaikės stacionarios globos institucijose, atskirti nuo likusios bendruomenės dalies, susidurdami su atskirtimi, skurdu, nelygybe sveikatos priežiūros srityje ir mažesnėmis galimybėmis gyvenime. Siekiant užtikrinti, kad visi vaikai turėtų galimybę augti savo šeimose ir kad visi asmenys, kuriems reikalinga pagalba, galėtų

gyventi savarankiškai bei dalyvauti bendruomenės gyvenime, šalys turi pereiti nuo institucinės prie šeima ir bendruomene pagrįstos globos ir paramos sistemos. Tai yra kompleksinis procesas, apimantis kokybiškų paslaugų plėtojimą bendruomenėje, planinį ilgalaikės stacionarios globos institucijų uždarymą ir išteklių perkėlimą iš institucinės sistemos į naujas paslaugas, tokiu būdu užtikrinant ilgalaikį tvarumą. Svarbu yra tai, kad jis užtikrina esminių paslaugų, tokių kaip sveikatos ir vaikų priežiūra, darbo rinkos paslaugos, švietimas ir mokymas, namų ūkis ir transportas, pasiekiamumą ir galimybę jomis naudotis kiekvienam. Šis procesas dažnai vadinamas „deinstitutionalizavimas“ – terminu, kuris taip pat naudojamas priemonių rinkinyje.

Šiuo priemonių rinkiniu siekiama paaiškinti, *kaip* ES fondai gali padėti nacionalinėms, regioninėms ir vietinėms institucijoms kurti ir diegti struktūrines reformas, skirtas palengvinti kokybiškų šeima ir bendruomene pagrįstų institucinės globos alternatyvų plėtojimą. Skirtingi šio proceso etapai kiek detaliau aprašyti **Bendrosiose Europos perėjimo nuo institucinės prie bendruomenėje teikiamos globos gairėse** (pateikiama tinklalapyje www.deinstitutionalisationguide.eu).

Susiję fondai

Šis priemonių rinkinys aiškiai nukreiptas į **Europos socialinio fondo (ESF)** ir **Europos regioninės plėtros fondo (ERPF)** programavimą ir įgyvendinimą. Tačiau, atlikus reikiamus pritaikymus dėl teisinių ir procedūrinių skirtumų, taip pat siekiama jį pritaikyti **Europos žemės ūkio fondas kaimo plėtrai (EŽŪFKP)** ir **Pasirengimo narystei pagalbos priemonės (PNPP)** programavimui ir įgyvendinimui. Konkrečiai EŽŪFKP gali remti deinstitutionalizavimą ES kaimo vietovėse, o PNPP gali remti institucinės globos alternatyvų plėtojimą šalyse kandidatėse ir potencialiose kandidatėse. Be to, šiame priemonių rinkinyje aprašytus principus gali taikyti kiti donoriai – tiek privatūs, tiek valstybiniai.

Kas turėtų naudotis priemonių rinkiniu?

Priemonių rinkinys yra skirtas:

- Europos Komisijos referentams (Užimtumo GD, Regioninės politikos GD, Plėtros GD, Žemės ūkio GD);
- vadovaujančiosioms institucijoms, tarpininkaujančioms įstaigoms, stebėsenos komitetams ir projektų vystytojams ES valstybėse narėse, stojančiose valstybėse, valstybėse kandidatėse ir potencialiose kandidatėse;
- visiems kitiems donorams, investuojantiems į tarnybas, skirtas vaikams, neįgaliesiems, protinės sveikatos problemų turintiems arba pagyvenusiems žmonėms.

Kaip naudoti priemonių rinkinį?

Priemonių rinkinį sudaro **keturi** pagrindiniai skyriai ir **trys** priedai.

- 1) **1 skyriuje** išdėstyti pagrindiniai principai ir teisinis kontekstas. Jame paaiškinta, *kodėl* yra svarbu naudoti ES fondus šeima ir bendruomene pagrįstoms institucinės

globos alternatyvoms plėtoti. Jis yra skirtas visoms ES ir nacionalinėms institucijoms, dalyvaujančioms programuojant ir įgyvendinant būsimą 2014–2020 m. laikotarpį ir įgyvendinant dabartinį 2007–2013 m. laikotarpį.

- 2) **2 skyrius** apima programavimo etapą. Jame aprašyta, *kaip* fondai gali būti priskirti perėjimo prie šeima ir bendruomene pagrįstų alternatyvų procesui remti nacionaliniuose ir regioniniuose programavimo dokumentuose 2014–2020 m.
- 3) **3 skyriuje** nagrinėjamas įgyvendinimas. Jame nustatyti projektų atrankos rodikliai ir pateikiami dabartinio programavimo laikotarpio atvejų tyrimai.
- 4) **4 skyrius** skirtas stebėsenos ir vertinimo etapams bei apima ES fondų stebėsenos ir vertinimo kontrolinius sąrašus.
 - **1 priedas** – tai struktūrinių fondų panaudojimo perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos procesui remti.
 - **2 priede** pateikiami šalių ir palyginamųjų ataskaitų pavyzdžiai, kuriuos gali naudoti Europos komisijos referentai, nustatydami šeima ir bendruomene pagrįstų paslaugų poreikį valstybėse narėse.

1 skyrius: pagrindiniai principai ir teisinis kontekstas

1. Ką vadiname perėjimu nuo institucinės prie bendruomeninės globos (deinstitucionalizavimu)

Deinstitucionalizavimas yra procesas, apimantis:

1. aukštos kokybės, individualiai pritaikytų bendruomeninių paslaugų, įskaitant paslaugas, skirtas užkirsti kelią institucionalizavimui, kūrimas, ir išteklių perkėlimas iš ilgalaikės stacionarios globos institucijų į naujas paslaugas, siekiant užtikrinti ilgalaikį jų tvarumą;
2. planinį ilgalaikės stacionarios globos institucijų, kuriose gyvena vaikai, neįgalieji (įskaitant asmenis su protinės sveikatos problemomis) ir pagyvenę žmonės, atskirti nuo visuomenės, kuriems taikomi netinkami globos ir paramos standartai, ir kur jie dažnai negali naudotis savo žmogaus teisėmis, uždarymą;
3. užtikrinimą, kad pagrindinės paslaugos, kaip antai švietimas ir mokymas, užimtumas, namų ūkis, sveikata ir transportas, taptų visiškai prieinamos visiems vaikams ir suaugusiesiems, kuriems reikalinga pagalba.

Gairių III dalyje pateikiami institucijos, bendruomeninių paslaugų, alternatyvios globos ir prevencijos bei kitų esminių terminų apibrėžimai.

Poreikis pereiti nuo institucinės globos prie šeima ir bendruomene pagrįstų alternatyvų grindžiamas patikima informacija apie žmogaus teisių pažeidimus ir teoriniais bei empiriniais duomenimis. Šios alternatyvos gali užtikrinti geresnę žmonių ir jų artimųjų gyvenimo kokybę, didesnę socialinę įtrauktį ir geresnę darbo aplinką darbuotojams. Svarbu tai, kad bendruomeninių paslaugų kaina yra panaši į institucinės globos kaštus, jeigu lyginama remiantis panašiais rezidentų poreikiais ir globos kokybe.¹

Šiame skyriuje apibrėžiama, kaip struktūriniai fondai (ir, analogiškai, PNPP bei EŽŪFKP) gali būti panaudoti šiam procesui padėti.

2. Kodėl ES fondai turėtų paremti šeima ir bendruomene pagrįstą institucinės globos alternatyvų plėtrą

2.1 Žmogaus teisių argumentas

ES pagrindinių teisių chartija

¹Mansell, J., Knapp, M., Beadle-Brown, J. & Beecham, J. (2007) *Deinstitutionalisation and community living – outcomes and costs: report of a European Study*. Volume 2: Main Report. (Deinstitucionalizavimas ir bendruomenės gyvenimas – rezultatai ir kaštai: Europos tyrimo ataskaita. 2 tomas: pagrindinė ataskaita) Canterbury: Tizard Centre, University of Kent, http://www.kent.ac.uk/tizard/research/DECL_network/documents/DECLOC_Volume_2_Report_for_Web.pdf.

Įgyvendindamos ES teisę, ES institucijos ir valstybės narės privalo laikytis **ES pagrindinių teisių chartijos**. Tai reiškia, kad **visas ES finansavimas turėtų būti naudojamas apsaugoti ir skatinti pagrindines teises**, kaip antai: žmogaus orumą, teisę nepatirti nežmoniško ar žeminančio elgesio, teisę į laisvę ir saugumą, teisę į privatų ir šeimos gyvenimą, teisę į mokslą, teisę dirbti, teisę į sveikatos apsaugą, lygybę ir nediskriminavimą. Be to, ES chartija aiškiai pripažįsta asmenų, kurie dažnai perduodami institucinei globai, teises: **vaikų teisę** į jų gerovei užtikrinti būtiną apsaugą ir globą (24 str.), **pagyvenusių žmonių teisę** gyventi oriai ir nepriklausomai (25 str.) ir **neįgaliųjų asmenų teisę** dalyvauti bendruomenės gyvenime (26 str.). **Kadangi ilgalaikės stacionarios globos institucijose gyvenantys žmonės negali pasinaudoti daugeliu šių teisių, ES fondai negali remti šios aplinkos. Vietoj to, visas esamas finansavimas turėtų būti naudojamas remti struktūrines reformas, skirtas plėtoti aukštos kokybės šeimą ir bendruomenę pagrįstas paslaugas, institucijų uždarymą ir pagrindinių paslaugų pritaikymą, kad jomis galėtų naudotis visi.**

JT neįgaliųjų teisių konvencija

2010 m. gruodį ES prisijungė prie **JT neįgaliųjų teisių konvencijos (toliau – „NTK“)**. Ratifikavusi NTK, ES pasižadėjo užtikrinti, kad **visi atitinkami ES įstatymai, programos ir finansavimas gerbs ir skatins lygias neįgaliųjų teises ir teisę gyventi savarankiškai bei dalyvauti bendruomenės gyvenime (19 str.)**. Ilgalaikės stacionarios globos institucijos atskiria neįgaliuosius nuo visuomenės ir neleidžia jiems naudotis savo teise gyventi bendruomenėje. ES ir valstybės narės, savo atitinkamų kompetencijų² ribose, pagal NTK 19 str. yra įpareigosios taisyti šią situaciją ir struktūriniai fondai turėtų būti naudojami kaip esminė priemonė laikytis šio įpareigojimo.

Be 19 straipsnio įpareigojimų NTK reikalauja prisijungusių valstybių užtikrinti, kad neįgalieji būtų apsaugoti nuo bet kokios formos kankinimų arba žiauraus, nežmoniško arba žeminančio elgesio ar baudimo (15 str.) ir nuo išnaudojimo, smurto ir prievartos (16 str.). Toks elgesys dažnas ilgalaikės stacionarios globos institucijose visoje Europoje.³ Kalbant apie neįgalius vaikus, 23 straipsnyje nurodyta, kad jie turi lygias teises į šeimos gyvenimą, ir kai artimiausi šeimos nariai negali jais pasirūpinti, prisijungusios valstybės turi „dėti visas pastangas užtikrinti alternatyvią tolimesnių giminaičių globą, o jeigu to nepavyksta padaryti – vietą bendruomenėje gyvenimo šeimoje sąlygomis“.

Struktūrinių fondų naudojimas ir galimybės

Išsami teisinė ES išvados dėl NTK siekiant nustatyti dabartines ir būsimas struktūrinių fondų panaudojimo galimybes analizė pateikta ataskaitoje, kurią įgaliojo parengti Vyriausiojo žmogaus teisių komisaro biuro (OHCHR) Europos regioninis biuras: „**Getting a Life: Living**

²Struktūriniai fondai buvo aiškiai įtraukti kaip viena iš ES kompetencijos sričių, susijusių su NTK valdomomis sritimis. Žr. 2009 m. lapkričio 26 d. Tarybos išvados dėl Europos Bendrijų Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvencijos sudarymo (2010/48/EB) priedą,

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2010:023:0035:0061:EN:PDF>.

³Žr. ataskaitas 2 priede.

Independently and Being Included in the Community⁴ (Tikras gyvenimas: gyvenimas savarankiškai ir įtraukimas į bendruomenę). Taip pat Atviros visuomenės fondo ataskaita „**The European Union and the Right to Live in the Community**“ (Europos Sąjunga ir teisė gyventi bendruomenėje) apžvelgia valstybių narių ir ES įsipareigojimą kovoti su diskriminacija ir socialine atskirtimi naudojant struktūrinius fondus.⁵ Abi ataskaitas gali naudoti visos valstybės narės ir Europos Komisija planuodamos, kaip bus naudojami struktūriniai fondai.

JT vaiko teisių konvencija

JT vaiko teisių konvencija pripažįsta, kad vaikai, užtikrinant visapusį ir harmoningą jų asmenybės vystymąsi, turėtų augti šeimyninėje aplinkoje, laimės, meilės ir supratimo atmosferoje. Konvenciją ratifikavo visos ES valstybės narės, todėl jos privalo imtis visų tinkamų priemonių siekiant užtikrinti ypatingą laikinai arba visam laikui iš šeimyninės aplinkos paimtų vaikų apsaugą ir alternatyvią globą, visada atsižvelgdamos į geriausius vaiko interesus.

JT VTK apibrėžia įvairias vaiko teises, kurios kartu reiškia, kad dauguma vaikų turėtų gyventi savo gimtojoje šeimoje, kuri jais turėtų rūpintis (7 ir 9 straipsniai). Už vaiko auklėjimą visų pirma atsako tėvai, o valstybė privalo remti tėvus, kad jie galėtų vykdyti šią savo pareigą (18 str.). Vaikai turi teisę į apsaugą nuo smurto ir prievartos (19 str.), į mokslą (28 str.) ir tinkamą gydymą (24 str.), bet tuo pačiu jie turi teisę būti auginami savo šeimos. Kai šeima negali užtikrinti reikiamos globos, nepaisant valstybės teikiamos tinkamos pagalbos, vaikas turi teisę į pakaitinės šeimos globą (20 str.), kuri turėtų būti periodiškai vertinama (25 str.).⁶

Gairių 1-ajame skyriuje pateikiamas išsamus susijusių teisinių ir politikos dokumentų Europos ir tarptautiniu mastu sąrašas.

2.2 Ekonominės naudos argumentas

Strategija „Europa 2020“

Strategija „Europa 2020“ įpareigoja ES ir jos valstybės nares **užtikrinti geriausią viešojo finansavimo panaudojimą skatinant pažangų, tvarų ir integracinį augimą**. „Europa 2020“ socialinės įtraukties tikslų, kurie apima skurdo mažinimą, įsidarbinimo galimybių didinimą, mokymosi visą gyvenimą skatinimą, aktyvaus labiausiai pažeidžiamų grupių įtraukimo skatinimą, tinkamų namų kiekvienam užtikrinimą ir kovą su visų formų diskriminacija, **neįmanoma pasiekti nesprendžiant daugiau kaip 1,2 milijono europiečių, gyvenančių stacionarios globos institucijose ir atskirtų nuo likusios visuomenės**.

⁴http://www.europe.ohchr.org/Documents/Publications/Getting_a_Life.pdf.

⁵<http://www.soros.org/sites/default/files/europe-community-living-20120507.pdf>

⁶Mulheir, G. & Browne, K. (2007) De-institutionalising and Transforming Children's Services. A Guide to Good Practice (Deinstitucionalizavimas ir vaikams skirtų tarnybų transformavimas. Geros praktikos vadovas. University of Birmingham: Birmingham.

Šio priemonių rinkinio tikslas – paremti vienos iš esminių iniciatyvų, pateiktų **Komisijos tarnybų darbiniam dokumente**⁷, **lydinčiame Komunikatą dėl Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi plano**, skirtos „skatinti tikslinį struktūrinių fondų panaudojimą remiant perėjimą nuo institucinės prie bendruomeninės globos“, įgyvendinimą.

Geresnis mokesčių mokėtojų pinigų panaudojimas skatinant labiau integracinį augimą

Plačiai pripažįstama, kad investicijos į institucinę globą yra prasta viešoji politika. Taip yra dėl to, kad valstybinis finansavimas atitenka paslaugoms, netinkančioms gavėjų poreikių, o **tinkamai parengta ir valdoma globa, pagrįsta šeima bei bendruomene, ir paramos sistemos užtikrina geresnius rezultatus jomis besinaudojantiems žmonėms.**⁸

Svarbu tai, **kad kokybiškos bendruomene pagrįstos paslaugos nebūtinai yra brangesnės.** Atsižvelgiant į rezidentų poreikius ir globos kokybę, buvo nustatyta, kad institucinės globos ir bendruomeninių paslaugų kaina yra panaši. Pavyzdžiui, palyginus bendruomene pagrįstą protinę negalią turinčių asmenų globą su institucine globa, paaiškėjo, kad kaštai išlieka daugmaž tokie patys, o besinaudojančiųjų paslaugomis gyvenimo kokybė ir jų pasitenkinimas paslaugomis pagerėjo.⁹ Prevencinės paslaugos, kaip antai ankstyva intervencija ir šeimos pagalba, taip pat reintegracija į šeimą ir aukštos kokybės alternatyvi globa, taip pat gali turėti labai teigiamą ilgalaikį poveikį vaikams, nacionaliniams finansams ir visai visuomenei.

Būtina pabrėžti tai, kad **investuodamos į bendruomene pagrįstas paslaugas dabar, ilgalaikėje perspektyvoje šalys gali sutaupyti kitose politikos srityse** (žr. 3 skyrių, kaip struktūriniai fondai turėtų remti tvarias reformas). Pavyzdžiui, kokybiškos bendruomeninės paslaugos lems geresnę žmonių sveikatą, o tai, savo ruožtu, sumažins jų poreikį naudotis sveikatos priežiūros įstaigų paslaugomis ir sveikatos priežiūros biudžeto našta. ES fondų naudojimas institucinės globos alternatyvų plėtrai remti ir galimybėms naudotis pagrindinėmis paslaugomis gerinti suteiks didesniame žmonių skaičiui galimybę įsiliesti į visuomenę ir dalyvauti jos socialiniame ir ekonominiame augime. Be to, investavimas į šeimą pagrįstą globą ir bendruomene pagrįstas paslaugas, taip pat į pagrindines paslaugas, ne tik pagerins jomis besinaudojančiųjų gyvenimo kokybę, bet ir padės sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų socialiniame, švietimo ir sveikatos priežiūros sektoriuose ir taip **padės siekti „Europa 2020“ socialinės įtraukties, švietimo ir užimtumo tikslų.**

Gairių 1 skyriaus 5 dalyje „Geresnis išteklių panaudojimas“ aprašomos ekonominės priežastys plėtoti bendruomene pagrįstas institucinės globos alternatyvas.

⁷<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2010:1564:FIN:EN:PDF>

⁸AAMR ir kiti (2004) *Community for All Toolkit* (Bendruomenės visiems priemonių rinkinys), „Resources for Supporting Community Living“ (Bendruomenės gyvenimo rėmimo ištekliai), 91 psl.

⁹McDaid, D. & Thornicroft, G. (2005) Policy brief, Mental health II, Balancing institutional and community-based care („Trumpa politikos apžvalga, Protinė sveikata II, Institucinės ir bendruomene pagrįstos globos subalansavimas“, Pasaulinė sveikatos organizacija, 10 psl.

3. ES fondų galimybės remti deinstitucionalizavimą

Struktūrinių pokyčių sveikatos priežiūros ir socialinės globos sistemose rėmimas

Dabartinė ekonominė ir finansinė krizė reikšmingai veikia įvairių Europos socialinio aprūpinimo modelių, įskaitant socialinės apsaugos ir sveikatos priežiūros sistemas, veiksmingumą ir tvarumą.

Struktūrinės reformos galimybė, kurią suteikė finansinė krizė

Kaip pabrėžta Europos Komisijos 2012 m. metiniame augimo tyrime,¹⁰ valstybės narės turėtų įvertinti krizę kaip galimybę įvykdyti šių sektorių struktūrines reformas, ypač:

- atliekant sveikatos sistemų reformą, siekiant efektyviau panaudoti lėšas ir užtikrinti tvarumą,
- plėtojant iniciatyvas, palengvinančias didžiausią užimtumo potencialą turinčių sektorių, įskaitant sveikatos priežiūros ir socialinį sektorius, plėtrą, ir
- aktyvios įtraukties strategijų ir tinkamų bei įperkamų socialinių paslaugų įgyvendinimą, siekiant apsaugoti pažeidžiamas grupes nuo atskirties.

Perėjimas nuo institucinės prie bendruomeninės globos turėtų būti įtrauktas į platesnį ES šiuo metu vykdomų ar numatytų socialinio aprūpinimo reformų kontekstą. Nebūtinas kai kurių labiausiai pažeidžiamų ir (arba) atskirtų grupių (vaikų, neįgalių ir protinės sveikatos problemų turinčių asmenų, priežiūros reikalaujančių pagyvenusių žmonių) deinstitucionalizavimas Europoje ne tik pažeidžia jų teises, bet ir mažina socialinės ir sveikatos priežiūros sistemų veiksmingumą, ypač dėl per didelės pastarosios tenkančios naštos.

Gairių 1 skyriuje pabrėžiami žmogaus teisių pažeidimai globos institucijose ir deinstitucionalizavimo poveikis vaikams ir suaugusiems.

Dėl to struktūriniai fondai turėtų būti naudojami šioms neveiksmingumo klausimams spręsti remiant dvi struktūrinių reformų kryptis:

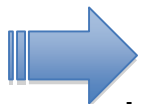
- perėjimas nuo per didelio pasitikėjimo socialine ir sveikatos priežiūros sistemomis prie galimybių suvienodinimo, t. y. užtikrinimo, kad pagrindinės politikos ir paslaugos atitiktų visos populiacijos poreikius, ir
- socialinės bei sveikatos priežiūros sistemų perėjimo nuo institucinės prie šeima ir bendruomenė pagrįstos globos ir paramos, įskaitant orientavimąsi į deinstitucionalizavimo prevenciją. Vaikų atveju, tai apima alternatyvios globos poreikio sumažinimą, užkertant kelią nereikalingam vaikų atskyrimui nuo jų tėvų.

Europos socialinių paslaugų kokybės užtikrinimo sistemos diegimo palengvinimas

¹⁰http://ec.europa.eu/europe2020/pdf/ags2012_en.pdf.

Struktūriniai fondai gali padėti pagerinti globos ir paramos paslaugų kokybę palengvindami **Savanoriškos Europos socialinių paslaugų kokybės užtikrinimo sistemos**¹¹ diegimą. Sistemą 2010 m. patvirtino Socialinės apsaugos komitetas, siekdamas plėtoti bendrą socialinių paslaugų kokybės supratimą ES. Joje patvirtinama, kad daugelis socialinių paslaugų Europoje labai priklauso nuo valstybinio finansavimo ir kad dabartiniame kontekste, kai valstybinės institucijos valstybėse narėse susiduria su didėjančiais finansiniais apribojimais, atsiranda poreikis suteikti pirmenybę investicijoms, skatinančioms nuolatinę tiek kokybiškų, tiek ekonomiškai efektyvių socialinių paslaugų teikimo plėtrą. **Struktūriniai fondai turėtų būti naudojami skatinti socialinių paslaugų plėtojimą remiantis tokiais kokybės principais** kaip buvimas, įperkamumas, prieinamumas, pagarba vartotojų teisėms, geros darbo sąlygos ir tinkama fizinė infrastruktūra.

Be to, Europinė sistema turėtų būti naudojama kaip **šablonas vystant konkrečias kokybės užtikrinimo sistemas nacionaliniu lygiu, kurios padėtų išmatuoti struktūrinių fondų poveikį paslaugų kokybei ir paslaugų naudotojų gyvenimo kokybei.**

Gairių 9 skyriuje aptariami būdai nustatyti, stebėti ir vertinti paslaugų kokybę.

Investicijų į infrastruktūrą derinimas su darbo jėgos plėtra ir pagrindinių paslaugų tobulinimu

Dabartinio ir ankstesnių struktūrinių fondų programavimo laikotarpių metu buvo nustatyta, kad daugiamatės investicijos, skirtos patenkinti visą vystymosi poreikių spektrą, įskaitant švietimą ir mokymą, sveikatos apsaugą, užimtumą, transportą ir namų ūkį, turi didžiausią poveikį. Todėl tinkamas suderintas ERPF ir ESF naudojimas gali atlikti svarbų vaidmenį remiant valstybių narių pastangas kurti ir diegti struktūrines reformas, skirtas palengvinti deinstitutionalizavimą.

- **ERPF prireikus gali paremti tikslines investicijas į pagrindinę sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos infrastruktūrą, švietimą, namų ūkį ir specializuotas paslaugas.** Ši infrastruktūra gali pagerinti galimybę naudotis aukštos kokybės paslaugomis bendruomenėje, siekiant užtikrinti individualizuotą globą ir paramą, socialinę įtrauktį ir paslaugų naudotojų teisių laikymąsi. **ERPF neturėtų būti naudojamas naujų ilgalaikės stacionarios globos institucijų statybai arba esamųjų renovavimui ir modernizavimui.** Moratoriumas dėl naujų institucijų statymo turėtų apimti visų viešųjų fondų panaudojimo šiems tikslams blokavimą. Šis moratoriumas turėtų apimti didesnius esamų institucijų renovacijos projektus, dėl kurių būtų sunku pateisinti institucijos uždarymą artimiausiu metu. **Tikslinės investicijos į esamas institucijas gali būti pateisinamos išskirtinai atvejais, kai jos skirtos spręsti skubias ir rezidentų gyvybei pavojų keliančias problemas, susijusias su prastomis materialinėmis sąlygomis, bet tik taikant jas kaip pereinamąsias priemones vykdam deinstitutionalizavimo strategiją.**

¹¹<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6140&langId=en>.

- **ESF** gali paremti **įvairių integruotų paslaugų plėtrą**, kurios leistų žmonėms palikti stacionarios globos institucijas ir gyventi bendruomenėje gaunant tinkamą pagalbą bei apsisaugoti nuo apgyvendinimo globos institucijose. Šios paslaugos apima ankstyvą intervenciją, šeimos pagalbą, ugdymo veiklą, asmeninę pagalbą, reabilitaciją, bendruomeninę rezidencinę pagalbą, savarankiško gyvenimo programas ir remiamąjį užimtumą. ESF taip pat gali remti investicijas į **pasikeitimų proceso valdymą ir pakankamai kvalifikuotos darbo jėgos rengimą**, įskaitant globos darbuotojų perkvalifikavimą teikti naujas bendruomenines paslaugas.

Gairių 5 skyriuje išvardijami įvairūs bendruomeninių paslaugų, skirtų vaikams ir jų šeimoms, suaugusiems bei senyvo amžiaus žmonėms, tipai.

Tvarių reformų rėmimas

Bendras struktūrinių fondų tikslas yra paremti struktūrinės reformas, prisidedančias prie pažangaus, tvaraus ir integracinio visų ES regionų augimo, ypatinga dėmesį skiriant atsiliekančioms regionams. Svarbus principas, į kurį reikia atsižvelgti skirstant lėšas, yra **papildomumas**, kuris reiškia, kad struktūriniai fondai neturėtų pakeisti nacionalinių valstybės narės išlaidų, o priešingai, šias išlaidas papildyti, kad jie veiktų kaip augimo skatinimo svertas. Iš šio principo seka, kad **struktūriniai fondai turėtų paremti investicijas į ilgalaikes tvarias reformas**.

Deinstitucionalizavimo priemonių rėmimo atveju gyvybiškai svarbu tinkamai taikyti **papildomumo** principą. Perėjimas nuo institucinės prie bendruomeninės globos yra sudėtingas procesas, kuriam reikia papildomų išteklių, ypač pradžioje ir abiem sistemoms veikiant lygiagrečiai. Dažniausiai (priklausomai nuo skirtingų nacionalinių ir (arba) regioninių sąlygų):

- struktūriniai fondai turėtų paremti investicijas į naujų paslaugų plėtrą;
- nacionaliniai biudžetai turėtų ir toliau dengti institucijos veiklos išlaidas, kol ims veikti naujos tarnybos ir visi rezidentai išvyks iš institucijos;
- kai tik naujos tarnybos bus sukurtos ir ims veikti, nacionalinio biudžeto asignavimai, kurie iki tol buvo naudojami institucijos veiklai, turėtų būti perkelti naujosioms tarnyboms (**lėšų apsauga**).

Itin retais atvejais, kai investuoti į institucijas būtina siekiant išsaugoti gyvybes, struktūriniai fondai gali būti naudojami, su sąlyga, kad tai yra „aiškiai nustatytas ir įtikinamas atvejis imtis ribotų veiksmų“ ir kad „jų panaudojimas yra platesnės strateginės programos dalis“ kuriant šeima ir bendruomenė pagrįstas institucinės globos alternatyvas.¹²

Gairių 6 rašoma apie perėjimui reikalingų išteklių – finansinių, materialinių ir žmogiškųjų – įtraukimą.

Socialinių inovacijų skatinimas

¹² Žr. Atviros visuomenės fondas, The European Union and the Right to Live in the Community (Europos Sąjunga ir teisė gyventi bendruomenėje), 15 psl.

Socialinė inovacija gali būti apibrėžta kaip naujas atsakas į neatidėliotinus socialinius poreikius, darančius poveikį socialinių sąveikų procesams, siekiant pagerinti žmonių gerovę.¹³

Užuot pritaikius paslaugas realiems gyventojų poreikiams, asmenys visada turėjo prisitaikyti prie paslaugų, kurias buvo galima gauti. Tačiau pastaruoju metu didėja tendencija suasmeninti paramą, kad būtų patenkinti realūs, o ne numanomi, poreikiai.¹⁴ Ilgalaikės stacionarios globos institucijos ir kitos žmones izoliuojančios įstaigos keičiamos suasmenintomis gyvenimo ir paramos sistemomis, leidžiančiomis įtraukti vaikus ir jų šeimas, neįgaliuosius, protinės sveikatos problemų turinčius ir pagyvenusius žmones į bendruomenę ir aktyvų pilietinį gyvenimą. Todėl ES turėtų vertinti deinstitutionalizavimą ir šeima bei bendruomene pagrįstų paslaugų plėtojimą kaip priemonę skatinti socialinę inovaciją valstybėse narėse. Struktūriniai fondai siūlo ES ir valstybėms narėms galimybę investuoti į naujoviškas tarnybas, suteikiančias asmenims galimybę rinktis ir kontroliuoti, kokios paslaugos teikiamos ir kaip. Ypač **ESF gali finansuoti įvairių metodų bandymus, taip pat pasiūlyti struktūrą socialinėms inovacijoms diegti.**¹⁵

Taip pat svarbu įtraukti deinstitutionalizavimą, kaip socialinių inovacijų diegimo praktikoje priemonę, į dabartinės Europos ekonomikos krizės planą. Atsižvelgiant į ribotus išteklius, socialinės inovacijos leidžia daryti pažangą siūlant naujus sprendimus žmonių poreikiams patenkinti ir tuo pačiu geriau išnaudojant turimus išteklius.

4. Teisinis kontekstas: ES struktūrinių fondų reglamentai 2007–2013 ir 2014–2020 m. laikotarpiams

Šiame skyriuje apžvelgiamos su deinstitutionalizavimu susijusios teisinės nuostatos, įtrauktos į struktūrinių fondų reglamentus dabartiniam ir būsimam programavimo laikotarpiams.

Oficialių teisinių dokumentų citatos yra pateikiamos žaliuose laukeliuose arba kabutėse, o aiškinamasis tekstas pateikia šio priemonių rinkinio autorių siūlomą teisinių nuostatų aiškinimą.

4.1 Dabartiniai 2007–2013 m. reglamentai

¹³ Žr. ataskaitą *Empowering people, driving change: Social innovation in the European Union* (Galių žmonėms suteikimas skatinant pokyčius: socialinė inovacija Europos Sąjungoje), http://ec.europa.eu/bepa/pdf/publications_pdf/social_innovation.pdf.

¹⁴ Power, Andrew (2011) *Active Citizenship & Disability: Learning Lessons in Transforming Support for Persons with Disabilities* (Aktyvus pilietiškumas ir neįgalumas: pamokos, išmoktos teikiant pagalbą neįgaliems asmenims). Galway: National University of Ireland Galway, 1 psl.

¹⁵ Žr. Europos kovos su skurdu ir socialine atskirtimi planą, 15 psl., <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0758:FIN:LT:PDF> ir 2014–2020 m. bendros strateginės programos elementai, 34 psl., http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/working/strategic_framework/csf_part2_lt.pdf.

Dabartiniai struktūrinių fondų reglamentai¹⁶ 2007–2013 m. programavimo laikotarpiui aiškiai neįtraukia deinstitutionalizavimo į savo investicijų prioritetus. Nepaisant to, nemažai trijų su šia sritimi susijusių reglamentų nuostatų suteikia valstybėms narėms išsamų struktūrinių fondų panaudojimo planą remiant deinstitutionalizavimo priemones:

Bendrojo reglamento 16 straipsnyje pristatomas bendrasis principas, draudžiantis naudoti struktūrinius fondus bet kokioms investicijoms, kurios diskriminuoja neįgalius žmones, skatindamas jų panaudojimą lygybei ir pasiekiamumui užtikrinti.

Valstybės narės ir Komisija imsis atitinkamų veiksmų užkirsti kelią diskriminacijai lyties, rasės ar etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, neįgalumo, amžiaus ar lytinės orientacijos pagrindu įvairiais fondų įgyvendinimo ir, konkrečiai, pasinaudojimo jais etapais.

Struktūrinių fondų naudojimas žmonių su negalia ir pagyvenusių žmonių institucinės globos palaikymui turėtų būti aiškinamas kaip neatitinkantis šių teigiamų tikslų;¹⁷ atvirkščiai, 16 straipsnio dvasia **skatina struktūrinių fondų panaudojimą plėtoti prieinamas bendruomenines paslaugas, kurios rems įvairių grupių socialinę įtrauktį.**

ESF reglamento 3.1(c) straipsnyje nurodoma, kad ESF gali paremti veiksmus, „skirtus stiprinti socialiai pažeidžiamų asmenų socialinę įtrauktį siekiant jų tvaraus integravimo užimtumo srityje ir kovoti su visų rūšių diskriminacija darbo rinkoje“; plačiau, 3.2(b) straipsnyje teigiama, kad ESF (tik regionuose, kuriuos apima konvergencijos tikslas) gali padėti „stiprinti institucinius gebėjimus ir viešojo administravimo bei viešųjų paslaugų veiksmingumą“, be kitų, „socialinėje srityje“. Institucijose gyvenantys žmonės yra aiškiai socialiai pažeidžiamoje padėtyje, ir, turėdami galimybę naudotis pagrindinėmis socialinėmis, sveikatos apsaugos ir švietimo paslaugomis, pasinaudojus ESF pagalba, galėtų palengvinti savo socialinę įtrauktį ir integraciją į švietimą, užimtumą bei kitas sritis.

ERPF reglamento 4.11 straipsnyje nurodoma, kad ERPF gali remti (tik regionuose, esančiuose konvergencijos tikslu) „investicijas į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kurios prisideda prie regionų ir vietos vystymosi ir gyvenimo kokybės gerinimo“. Yra tvirtų teorinių ir empirinių įrodymų, patvirtinančių, kad ankstyva intervencija užtikrina geresnius rezultatus vaikams ir šeimoms, ir kad kokybiškos bendruomeninės paslaugos užtikrina geresnę gyvenimo kokybę ir palengvina žmonių socialinę įtrauktį, lyginant su institucine globa. Be to, sveikatos priežiūros ir socialinės infrastruktūros modernizavimas skatinant namuose ir bendruomenėje teikiamą globą ir pagalbos paslaugas prisideda prie bendros bendruomenių, kuriose veikia šios tarnybos, plėtos, pavyzdžiui, padeda kurti darbo vietas.

4.2 2014–2020 m. reglamento projektas¹⁸

¹⁶ Bendrasis reglamentas (Tarybos reglamentas EB Nr. 1083/2006); ERPF reglamentas (reglamentas EB Nr. 1080/2006); ESF reglamentas (reglamentas EB Nr. 1081/2006).

¹⁷ Žr. ECCL ataskaitą *Wasted Time, Wasted Money, Wasted Lives ... A Wasted Opportunity? (Prarastas laikas, prarasti pinigai, prarastos gyvybės... Prarasta galimybė?)*, 50 psl., <http://www.community-living.info/documents/ECCL-StructuralFundsReport-final-WEB.pdf>.

¹⁸ Šis priemonių rinkinys remiasi 2014–2020 ES sanglaudos politikos teisės aktų paketo projektu, kurį Europos Komisija patvirtino 2011 m. spalio mėn., tekstu. Šio priemonių rinkinio publikavimo metu Komisijos pasiūlymai dar buvo derinami Europos Parlamente ir Taryboje.

Ankstesnių ir dabartinio programavimo laikotarpių metu daug ES šalių pasinaudojo struktūriniais fondais pasenusių institucinės globos sistemų stiprinimui ir išsaugojimui.¹⁹ Ypač kai kuriose šalyse ERPF buvo pasinaudota naujų ilgalaikės stacionarios globos institucijų statybai arba esamų institucijų renovacijai remti.

Būsimas 2014–2020 m. programavimo laikotarpis siūlo galimybę išvengti tokio netinkamo fondų panaudojimo ir aktyviau paremti globos ir pagalbos sistemų reformą. **Labiau sutelktą struktūrinių fondų panaudojimą perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos remti skatina nemažai nuostatų, įtrauktų į siūlomą 2014–2020 m. ES sanglaudos politikos teisės aktų paketą.** Kai kurios jų išvardytos čia: 20 % ESF išmokų sutelkimas teminiam socialinės įtraukties tikslui, lengviau integruotas įvairių fondų programavimas, tiesioginės nuostatos, leidžiančios panaudoti ESF ir ERPF deinstitutionalizavimui remti.

Minėtosios nuostatos leis valstybėms narėms spręsti šį klausimą sistemingiau ir verčiau planuoti struktūrines reformas, nei dalyvauti konkrečiais atvejais. Tokios struktūrinės reformos gali būti skatinamos skiriant tinkamus išteklius 2014–2020 m. laikotarpio programavimo dokumentų derinimo metu, kaip aprašyta 2 skyriuje.

Bendrųjų nuostatų reglamentas²⁰

Reglamento 9 straipsnyje, kur pateikiamos bendrosios visų BPS fondų nuostatos, išdėstyti vienuolika pagrindinių teminių tikslų, kuriuos turi remti fondai. Daugiausiai su deinstitutionalizavimo klausimu yra susijęs **9 tikslas: „Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“.** Šis tikslas aiškiai apima bendruomeninių institucinės globos alternatyvų plėtrą, nes tai yra būdas spręsti socialinę atskirtį ir kovoti su skurdu. Be to, 6 straipsnyje nurodyta, kad „**BPS fondais finansuojama veikla turi atitikti galiojančią Sąjungos ir nacionalinę teisę**“. Tai apima visus teisinius instrumentus, paminėtus 2.1. dalyje. Galiausiai, 7 straipsnyje nurodoma, kad „valstybės narės ir Komisija turi imtis **tinkamų veiksmų, apsaugančių nuo bet kokios diskriminacijos (...) rengiant ir įgyvendinant programas**“.

- Ex ante sąlygos

Svarbi 2014–2020 m. programavimo laikotarpio reglamentų projekto naujiena yra nuostata dėl „*ex ante* sąlygų“. Joje aiškiai nurodoma, jog tam, kad valstybės narės galėtų leisti ES fondų lėšas tam tikriems prioritetams veiksmingai, jos turi įvykdyti tam tikras sąlygas, pvz., parengti tinkamą teisinę struktūrą, strategiją arba veiksmų planą. Bendrųjų nuostatų reglamente nustatomos **bendrosios ir teminės ex ante sąlygos** (IV priedas).

Labiausiai su deinstitutionalizavimu susijusi **teminė sąlyga** priklauso teminiam tikslui „**Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu**“. Tam, kad galėtų leisti šiam tikslui

¹⁹ Žr. ECCL ataskaitą, *op. cit.*

²⁰ http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/summary/general/general_summary_lt.pdf.

paskirtus išteklius, valstybės narės turės įgyvendinti nacionalinę skurdo mažinimo strategiją, kuri, be kitų, apims „**perėjimo nuo stacionarios prie bendruomeninės globos priemonės**“.

Valstybės narės taip pat turi įvykdyti **bendrasias sąlygas**, apimančias visus teminius prioritetus. Viena šių bendrųjų sąlygų yra „**mechanizmo, užtikrinančio veiksmingą JT neįgaliųjų teisių konvencijos įgyvendinimą ir taikymą, buvimas**“.

Jeigu *ex ante* sąlygos programavimo laikotarpiu neįvykdomos, komisija gali sustabdyti visą finansavimą arba jo dalį (17.5 straipsnis).

ERPF reglamentas²¹

Teminiai Bendrųjų nuostatų reglamento tikslai į konkrečius fondų reglamentus yra perkelti kaip investavimo prioritetai. „**Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu**“ yra ERPF investavimo prioritetas (5 straipsnis), apimantis:

a) investicijas į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą, kuria prisidedama prie nacionalinės, regionų ir vietos plėtros, nelygybės mažinimą sveikatos atžvilgiu **ir perėjimą nuo institucinių prie bendruomeninių paslaugų**.

ESF reglamentas²²

„**Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu**“ taip pat yra ESF investavimo prioritetas (3 straipsnis), apimantis:

- (i) aktyvią įtrauktį;
- (iii) kovą su diskriminacija dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba lytinės orientacijos; ir
- (iv) galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas, įskaitant sveikatos priežiūrą ir visuotinės svarbos socialines paslaugas, didinimą.

ESF reglamento preambulėje (11 paragrafe) aiškiai nurodoma, kad „**ESF taip pat turėtų skatinti pereiti nuo institucinės prie bendruomeninės globos**“.

Be to, **8 straipsnyje „Lygių galimybių ir nediskriminavimo skatinimas“** nurodoma, kad lygios galimybės ir nediskriminavimas turėtų būti skatinami imantis:

„konkrečių veiksmų (...), skirtų asmenims, kuriems kyla pavojus būti diskriminuojamiems, arba neįgaliems asmenims, siekiant padidinti jų galimybes darbo rinkoje bei sustiprinti socialinę įtrauktį ir sumažinti nelygybę gauto išsilavinimo ir sveikatos būklės požiūriu, įskaitant perėjimą nuo institucinių prie bendruomeninių paslaugų“.

²¹http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/regulation/erdf/erdf_proposal_lt.pdf

²²http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2014/proposals/regulation/esf/esf_proposal_lt.pdf

Bendra strateginė programa (BSP)

Siekdama padėti valstybėms narėms priimti sprendimus dėl strateginių kito 2014–2020 m. finansinio planavimo laikotarpio krypčių, Europos Komisija parengė Bendrą strateginę programą (BSP).²³ BSP yra skirta paversti teminius struktūrinių fondų reglamentų tikslus pagrindiniais fondų remiamais veiksmais. **Perėjimas nuo institucinės prie bendruomeninės globos įtrauktas į šiuos esminius veiksmus.** Ypač jis yra aiškiai nurodytas kaip pagrindinis teminio tikslo „**kova su skurdu ir socialinės įtraukties skatinimas**“ veiksmas – tiek ESF, tiek ERPF.

- Pagrindiniai ESF veiksmai:

- parama beglobių vaikų, neįgaliųjų, pagyvenusių ir protinių sutrikimų turinčių žmonių perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos, daugiausiai dėmesio skiriant sveikatos ir socialinių paslaugų integravimui;
- tikslinės ankstyvojo vaikų švietimo ir globos paslaugos, įskaitant integruotą požiūrį į vaikų priežiūrą, švietimą, sveikatos priežiūros ir pagalbą tėvams, ypatingą dėmesį skiriant vaiko perdavimo institucinei globai prevencijai;
- galimybių naudotis įperkamos, tvariomis ir aukštos kokybės socialinėmis paslaugomis, tokiomis kaip užimtumas ir mokymas, vaikų priežiūra ir ilgalaikės globos paslaugos, gerinimas;
- konkretūs veiksmai, skirti asmenims, kuriems kyla pavojus būti diskriminuojamiems, arba neįgaliems bei lėtinėmis ligomis sergantiems asmenims, siekiant padidinti jų dalyvavimo darbo rinkoje galimybes, sustiprinti socialinę įtrauktį ir sumažinti nelygybę įgyto išsilavinimo ir sveikatos būklės požiūriu; ir
- kompleksiniai būdai, apimantys įvairias užimtumo skatinimo priemonių formas, taip pat galimybė naudotis paslaugomis, pavyzdžiui, sveikatos priežiūros ir socialinėmis, vaikų priežiūros ir interneto paslaugomis.

- Pagrindiniai ERPF veiksmai:

- tikslinės investicijos į infrastruktūrą, skirtos paremti perėjimą nuo institucinės prie bendruomeninės globos, kuri pagerina galimybes savarankiškai gyventi bendruomenėje ir naudotis aukštos kokybės paslaugomis;
- parama infrastruktūros investicijoms į vaikų, pagyvenusių žmonių priežiūrą ir ilgalaikę globą.

BPS taip pat siūlo tam tikrus bendruosius šių pagrindinių veiksmų įgyvendinimo principus. Joje ypač pabrėžiama, kad „**BSP fondai negali remti veiksmų, kuriais prisidedama prie bet kokios segregacijos ir diskriminacijos**“.

Tai yra esminis principas, kuris turėtų būti taikomas visoms ESF ir ERPF investicijoms. Vertinant tai, kad institucinės globos įstaigose žmonės yra atskirti nuo savo šeimų, bendruomenių ir likusios visuomenės dalies, ir faktą, kad institucionalizavimas (dėl paslaugų

²³http://ec.europa.eu/regional_policy/newsroom/detail.cfm?id=180

bendruomenėje trūkumo arba nebuvimo) prilygsta diskriminacijai²⁴, **struktūriniai fondai neturėtų būti naudojami institucinei globai remti. Visos investicijos į globos infrastruktūrą ir pagalbos paslaugas turėtų būti vykdomos perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos sąlygomis.**

- **Kiti pagrindiniai veiksmai**

Deinstitucionalizavimo priemonių įgyvendinimą galima papildyti kitais pagrindiniais veiksmais, skirtais kitiems teminiams tikslams pasiekti. Pagal tikslą „švietimas“, išvardijami šie esminiai veiksmai:

- parama mokymo programoms, skirtoms padėti vaikams ir jaunimui, turintiems mokymosi sunkumų, kad jie galėtų integruotis į pagrindinę švietimo sistemą;
- parama perėjimui iš specializuotų neįgaliesiems skirtų mokyklų į pagrindines mokyklas.

Pagal tikslą „**institucinių gebėjimų stiprinimas ir veiksmingo viešojo administravimo užtikrinimas**“, atitinkami pagrindiniai veiksmai yra šie:

- suinteresuotų subjektų, tokių kaip socialiniai partneriai ir nevyriausybinės organizacijos, gebėjimų didinimas, padedant jiems veiksmingiau vykdyti užimtumo, švietimo ir socialinę politiką;
- sektorių ir teritorinių paktų sudarymas užimtumo, socialinės įtraukties, sveikatos ir švietimo srityse visais teritoriniais lygmenimis.

Jie yra aktualūs, nes deinstitucionalizavimas bus sėkmingas tik tuo atveju, jeigu pagrindinės paslaugos, tokios kaip švietimas ir užimtumas, bus prieinamos kiekvienam.

Partnerystės principas

Partnerystė yra pagrindinis sėkmingo struktūrinių fondų įgyvendinimo principas. Ji apima artimą visų lygių valstybinių institucijų ir privataus bei trečiojo sektoriaus bendradarbiavimą. Partneriai turėtų būti prasmingai įtraukti į visą programavimo ciklą – parengimą, įgyvendinimą, stebėseną ir vertinimą. Tai nustatyta Bendrųjų nuostatų reglamento projekto 5 straipsnyje ir bus detalčiai aprašyta **Europos partnerystės elgesio kodekse**, kurio pagrindiniai elementai buvo išdėstyti Komisijos tarnybų darbiniam dokumente, publikuotame 2012 m. gegužės mėn.²⁵ Struktūrinių fondų paramos deinstitucionalizavimui atžvilgiu, gyvybiškai svarbu, kad **visos susijusios veikiančios šalys tinkamai įsitrauktų į partnerystę visose susijusiose veiklos programose**. Tai apims nacionalines ir vietines institucijas, atsakingas už reformų planavimą ir valdymą (pavyzdžiui, socialinių reikalų, sveikatos priežiūros ir švietimo departamentus), **paslaugų naudotojus ir juos atstovaujančias organizacijas; taip pat paslaugų teikėjus**. Jei susidomėjusių organizacijų bus daug, gali prireikti **sukurti koordinavimo platformas ir paskirti atstovą**, dalyvausiantį susirinkimuose, kurių metu bus aptariamas programų rengimas ir įgyvendinimas.

²⁴Žr. Atviros visuomenės fondas, *op. cit.*, 12 psl.

²⁵http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/working/strategic_framework/swd_2012_1_06_lt.pdf

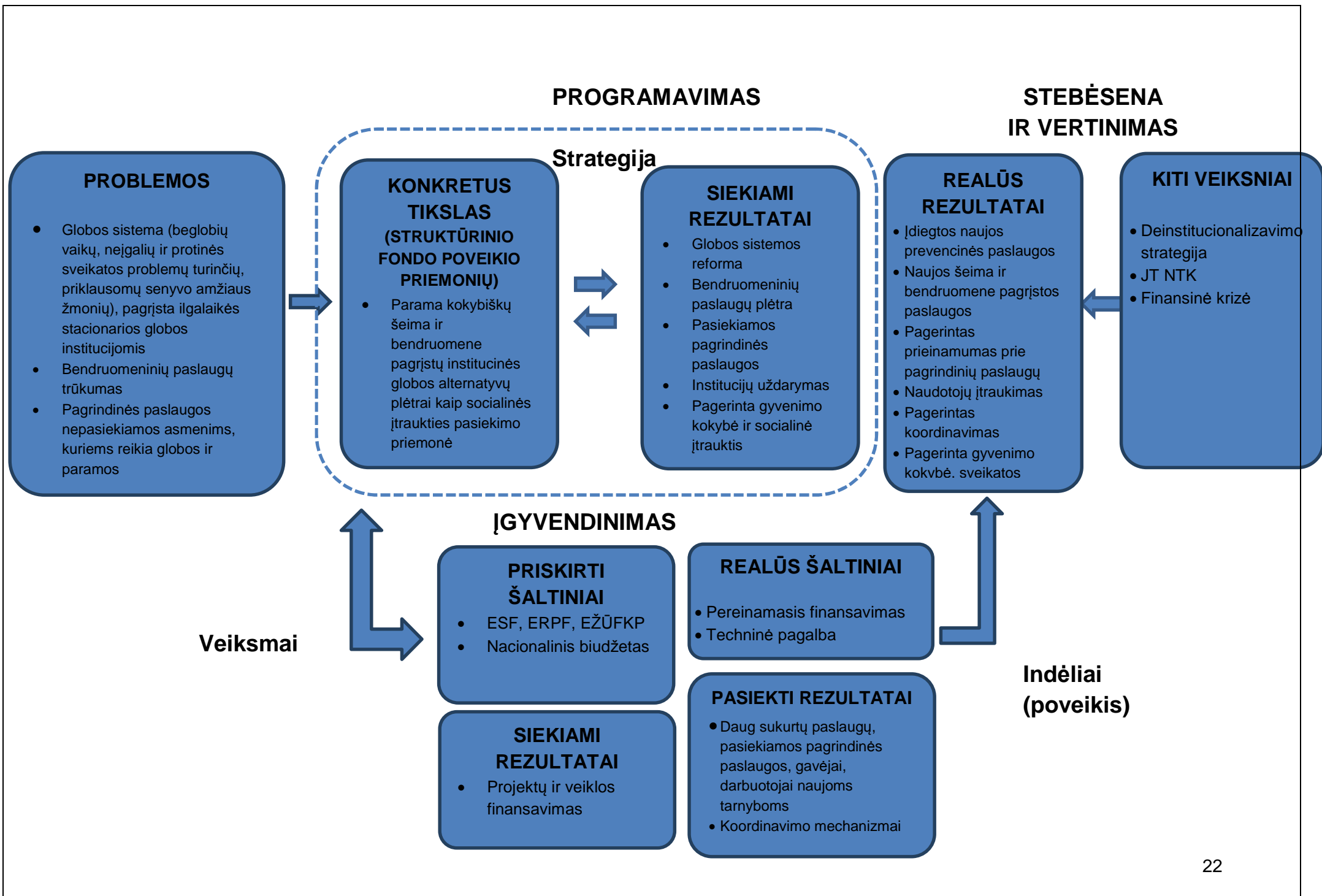
4. Įvairių etapų apžvalga (programavimas, įgyvendinimas, stebėseną ir vertinimas)

Struktūrinių fondų valdymas yra sudėtingas procesas, kurį sudaro keli skirtingi etapai:

- a. **programavimas** – apima Europos Komisijos ir valstybių narių nacionalinių bei regioninių institucijų derybas dėl planavimo dokumentų ir fondų paskirstymo atsižvelgiant į prioritetus septynerių metų laikotarpiu;
- b. **įgyvendinimas** – jį sudaro lėšų paskirstymas ir išlaidos, įprastai atrenkant ir vykdant projektus;
- c. **stebėseną ir vertinimas** vykdomi lygiagrečiai pirmiems dviems etapams, siekiant užtikrinti jų kokybę, veiksmingumą ir nuoseklumą.

Kitame puslapyje pateiktoje scheme pavaizduota **loginė potencialios struktūrinių fondų paramos deinstitutionalizavimo strategijai struktūra**.

Kituose skyriuose aprašoma kaip planuoti, diegti, stebėti ir vertinti struktūrinių fondų remiamas deinstitutionalizavimo reformas. Šiame procese turi dalyvauti daug veikėjų: Europos Komisija, valstybių narių nacionalinės ir regioninės institucijos, ekonominiai ir socialiniai partneriai bei nevyriausybinės organizacijos (NVO). Sėkmingam bet kokios deinstitutionalizavimo programos įgyvendinimui **būtina, kad visų proceso etapų metu reikšmingai dalyvautų paslaugos naudotojai bei juos atstovaujanti organizacija ir su jais būtų konsultuojamasi**.

2 skyrius: programavimas

1. Partnerystės sutartys

Kaip nurodyta ankstesniame skyriuje, perėjimą nuo institucinės prie bendruomeninės globos BPS įvardijo viena esminių veiklos sričių pagal teminį tikslą „socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“. Pagal šį teminį tikslą į partnerystės sutartis reikėtų įtraukti **strateginę viziją**, kaip atskiros valstybės narės naudos atitinkamus ES fondus, konkrečiai ESF, ERPF ir EŽŪFKP, perėjimui remti.

Bendrujų nuostatų reglamento 14 straipsnis nurodo pagrindinius partnerystės sutarčių turinio elementus. Žemiau esančiuose paragrafuose paaiškinama, kaip įtraukti perėjimą nuo institucinės prie bendruomeninės globos į visas atitinkamas sutarčių dalis.

Rengiant partnerystės sutartis ir veiksmų programas galima pasinaudoti **technine pagalba**, kad būtų užtikrinta, kad įgalios institucijos turės reikiamus pajėgumus. Mokymasis panaudoti ES fondus perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos procesą turėtų būti organizuojamas kartu su atitinkamomis suinteresuotomis šalimis, daugiausia organizacijomis, atstovaujančiomis paslaugų naudotojus, o taip pat jų šeimomis, paslaugų teikėjais ir vietinėmis bei regioninėmis institucijomis.

Problemų analizė – 14 (a) (i) straipsnis

Strateginė šeima ir bendruomenė pagrįstų institucinės globos alternatyvų plėtros vizija turėtų būti pagrįsta **gyventojų poreikių vertinimu ir šalyje teikiamomis paslaugomis**. Tai turėtų apimti informaciją apie bendruomenėje teikiamų paslaugų skaičių ir aprėptį (įskaitant prevencines paslaugas), finansinius, materialinius ir žmogiškuosius išteklius, neapibendrintus duomenis apie bendruomenėje gyvenančius asmenis su specialiaisiais pagalbos poreikiais ir asmenis, gyvenančius ilgalaikės stacionarios globos institucijose, vaikų ir suaugusiųjų su specialiaisiais pagalbos poreikiais galimybes naudotis pagrindinėmis paslaugomis ir pan. Problemų analizėje turėtų būti nustatytos pagrindinės vaikų, suaugusių ir pagyvenusių žmonių institucionalizavimo priežastys – tai gali būti skurdas, paslaugų trūkumas bendruomenėje, migracija, stereotipai ir profesinis požiūris.

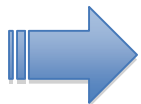
Gairių 2 skyriuje rašoma apie įvairius vertinimo būdus, kuriuos galima naudoti formuluojant deinstitutionalizavimo strategiją.

Laukiami rezultatai – 14 (a) (iii) straipsnis

Partnerystės sutartyse turėtų būti nurodyta kiekvieno teminio tikslo pagrindinių rezultatų, kurių tikimasi kiekvieno iš BPS fondų, santrauka. **Bendruomeninių institucinės globos alternatyvų plėtra turėtų būti įtraukta vienu iš pagrindinių tikėtinų rezultatų siekiant „socialinės įtraukties skatinimo ir kova su skurdu“ tikslo**, tiek ESF, tiek ERPF ir, kur

tinka, EŽŪFKP atvejais. Pagrindiniai strateginio fondų panaudojimo principai siekiant šio rezultato turėtų būti nurodyti čia:

- Fondai **negali būti naudojami statyti arba atnaujinti ilgalaikės stacionarios globos institucijas**, nepriklausomai nuo jų dydžio. Visos investicijos į globos infrastruktūrą ir paslaugas turėtų apsaugoti nuo vaikų ir suaugusių institucionalizavimo bei remti perėjimą nuo institucinių prie bendruomeninių paslaugų;
- Fondų lėšos turi būti skirstomos **strategiškai, žvelgiant į ateitį**. Visos investicijos turėtų būti pagrįstos vienu ar daugiau (priklausomai nuo nacionalinio konteksto) strateginiu dokumentu, nustatančiu aiškią būsimos globos sistemos viziją, pagrįstą principais ir vertybėmis, puoselėjamomis tarptautiniuose žmogaus teisių standartuose, tokiuose kaip JT vaikų teisių konvencija ir neįgaliųjų teisių konvencija;
- Visi susiję pagrindiniai veiksmai pagal kitus teminius tikslus (ypač „švietimas“ ir „institucinių gebėjimų stiprinimas ir veiksmingo viešojo administravimo užtikrinimas“), kurie gali padėti įtraukti įvairias grupes į bendruomenę ir naudotis tinkamomis pagalbos paslaugomis, turėtų būti planuojami taikant **kompleksinį požiūrį** (žr. žemiau);
- Viso fondų programavimo ir diegimo proceso metu turėtų būti tariamasi su **paslaugų naudotojais** (įskaitant potencialius paslaugų naudotojus) ir juos atstovaujančiomis organizacijomis, taip pat paslaugų teikėjais ir kitais suinteresuotais asmenimis.

Gairių 5 skyriuje nurodyti pagrindiniai bendruomeninių paslaugų plėtros principai.

Kompleksinis požiūris – 14 (c) straipsnis

Pagal Bendrųjų nuostatų reglamento 14 (c) straipsnį, kompleksinis požiūris reikalingas „spręsti asmenų, kuriems kyla didžiausias diskriminavimo arba atskirties pavojus, poreikių klausimą, skiriant ypatingą dėmesį atstumtųjų bendruomenėms“. Institucinėje globoje esantys žmonės ir tie, kuriems gresia institucionalizavimas, yra viena iš pagrindinių tikslinių šio straipsnio grupių. Todėl Partnerystės sutartyse turėtų būti nustatomas **šeima ir bendruomene pagrįstų institucinės globos alternatyvų plėtra kaip intervencijos sritis, kurioje ESF, ERPF ir EŽŪFKP turėtų veikti kartu**, papildydami viena kitą. To galima pasiekti artimai koordinuojant skirtingų to paties fondo finansavimo programų programavimą arba įtraukiant perėjimą nuo institucinės prie bendruomeninės globos į kelių fondų finansuojamas programas.

Atvejo tyrimas: Slovakija – kompleksinio požiūrio pavyzdys²⁶

Užduotys ir priemonės, nurodytos Nacionaliniuose veiksmų planuose perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos socialinio aptarnavimo sistemoje ir alternatyvi vaikų globa įgyvendinamos per projektus, kuriuos finansuoja ESF (1,05 mln. eurų) ir ERPF (20 mln. eurų).

Pagrindinės ESF finansuojamos veiklos sritys:

²⁶ Pateikė Maria Nadazyova, Slovakijos Respublikos darbo, socialinių reikalų ir šeimos ministerijos Socialinių reikalų ir šeimos politikos padalinio generalinė direktorė.

1 veikla Deinstitutionalizavimo veiklos įtraukimas – socialinio aptarnavimo vadovų, profesionalų ir klientų mokymai bei kursai (vadovavimo keitimas, individualus planavimas ir t. t.), stebėseną ir priežiūrą.

2 veikla Architektūrinė pagalba deinstitutionalizuojant socialines paslaugas (universalios struktūros taikymas).

3 veikla Programų kūrimas ir darbo rinkos įtraukties aktyvinimas.

4 veikla Deinstitutionalizavimo proceso sisteminio pratęsimo ir (arba) sklaidos bei tęstinumo rėmimas.

Kaip dalį to paties projekto, ERPF finansuoja septynis bandomuosius projektus, skirtus deinstitutionalizuoti socialines paslaugas, ir septynis alternatyvios vaikų globos projektus.

Šią veiklą koordinuoja Nacionalinis deinstitutionalizavimo ekspertų komitetas, kurį sudaro socialinių paslaugų ir alternatyvios vaikų globos skyriai. Šio nacionalinio komiteto uždutis – pasiekti visus esminius sektorius, ir jis atsako už deinstitutionalizavimo principų laikymosi priežiūrą ir stebėseną visuose proceso etapuose.

Ex ante sąlygų vykdymas – 14 (d) (ii) straipsnis

- Nacionalinė skurdo sumažinimo strategija

Partnerystės sutartyse turėtų būti pateikta informacija „apie *ex ante* sąlygų vykdymą ir veiksmus, kurie turi būti atlikti nacionalinio ir regioniniu lygiu, bei jų įgyvendinimo tvarkaraštis, kai *ex ante* sąlygos yra neįvykdytos“. Labiausiai su deinstitutionalizavimu susijusi *ex ante* sąlyga priklauso teminiam tikslui „Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“. Ji reikalauja, kad egzistuotų ir būtų įdiegta **nacionalinė skurdo sumažinimo strategija**, kuri, be kitų, turėtų apimti „**perėjimo nuo stacionarios prie bendruomeninės globos priemones**“.

Atsižvelgiant į konkrečius nacionalinius kontekstus sukurtose ir poreikių vertinimu pagrįstose kovos su skurdu strategijose turėtų būti **tvarkaraštis** ir tam tikri **pagrindiniai principai, skirti vesti reformas** link bendruomene pagrįstų paslaugų ir įtraukties pagrindinių paslaugų, kurios palengvintų socialinę įtrauktį ir panaikintų ilgalaikės stacionarios globos institucijų poreikį, arba, vaikų atveju, sumažintų alternatyvios globos poreikį. Strategija taip pat gali užtikrinti, kad reforma būtų įdiegta koordinuotai ir sistemingai.

Tuomet būtina toliau tobulinti pagrindinius nacionalinėse kovos su skurdu strategijose nustatytus principus. Ypač **turėtų būti sukurtos konkrečios nacionalinės ir (arba) regioninės deinstitutionalizavimo strategijos ir veiksmų planai**. Turėtų būti sukurta **ministerijų tarpusavio valdymo grupė**, skirta koordinuoti ir stebėti strategijų bei veiksmų planų įgyvendinimą (žr. 3 skyrių žemiau). Priklausomai nuo poreikių vertinimo ir nacionalinio konteksto, deinstitutionalizavimo strategijos ir veiksmų planai gali būti taikomi visoms grupėms (vaikams, neįgaliems ir protinės sveikatos problemų turintiems arba pagyvenusiems žmonėms) kartu arba atskirai.

Atitinkamose veiksmų programose turėtų būti aprašyta, kaip struktūriniai fondai parems deinstitutionalizavimo strategijų ir veiksmų planų diegimą (žr. kitą skyrių).

Bendradarbiavimo veiklos pavyzdys

2009 m. pradžioje Europos Komisija (Regioninės politikos ir Užimtumo, socialinių reikalų ir lygių galimybių generaliniai direktoratai) pradėjo bendradarbiauti su Bulgarijos vyriausybe: buvo surengtos konsultacijos su pilietinės visuomenės atstovais ir priimtas nacionalinis veiksmų planas, nustatantis, kad tiek ERPF, tiek ESF turėtų paremti deinstitutionalizavimo procesą Bulgarijoje. Tai leido atlikti investicijas tiek į infrastruktūrą (finansuojamą ERPF), tiek į darbuotojų, kurie dirba naujai įkurtose tarnybose, mokymą (finansuojamą ESF).

Gairių 3 skyriuje išaiškinti būtini nacionalinių deinstitutionalizavimo strategijų komponentai.

- JT neįgaliųjų teisių konvencija

Pagal Bendrųjų nuostatų reglamento IV priedą, partnerystės sutartyse taip pat turėtų būti pateikta informacija apie bendrųjų sąlygų dėl „mechanizmo, užtikrinančio veiksmingą **JT neįgaliųjų teisių konvencijos** įgyvendinimą ir pritaikymą“ įvykdymą.

Bendrųjų nuostatų reglamentas, IV priedas

Toliau nurodytomis priemonėmis užtikrinama, kad JT neįgaliųjų teisių konvencija būtų įgyvendinama ir taikoma veiksmingai:

- įgyvendinamos priemonės pagal JT konvencijos 9 straipsnį, siekiant užkirsti kelią prieinamumo kliūtims ir trukdžiams neįgaliems asmenims, taip pat jas nustatyti ir pašalinti;
- sudaryti institucijų susitarimai dėl JT konvencijos įgyvendinimo ir priežiūros pagal Konvencijos 33 straipsnį;
- parengtas fondų paramą įgyvendinančių darbuotojų mokymo ir informavimo planas;
- nustatytos priemonės, kuriomis siekiama stiprinti administracinius pajėgumus įgyvendinti ir taikyti JT konvenciją, taip pat tinkama prieinamumo reikalavimų laikymosi stebėsenos tvarka.

Partnerystės sutarčių rekomendacinis kontrolinis sąrašas

Toliau pateiktas kontrolinis sąrašas skirtas padėti partnerystės sutarčių derybinėms institucijoms (Europos Komisijai ir valstybėms narėms) užtikrinti, kad visi pagrindiniai strateginės BPS fondų naudojimo perėjimui nuo institucinės prie bendruomeninės globos vizijos elementai būtų įtraukti į sutartis.

Problemų analizė		
Pagrindinė informacija apie globos ir (arba) pagalbos sistemą	<i>Tai padės nustatyti, kur reikalingos investicijos ir kur</i>	
Bendruomenėje gyvenančių žmonių su specialiais globos		

arba pagalbos poreikiais skurdo ir socialinės atskirties rizikos vertinimas	<i>turėtų būti pradėta reforma.</i>	
Pagrindinė informacija apie vaikus ir suaugusiuosius, kuriems taikoma institucinė globa ir (arba) kitos globos formos		
Rezultatai, kurių tikimasi		
Perėjimas nuo institucinės prie bendruomeninės globos yra vienas iš pagrindinių tikslo „socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“ rezultatų, kurių tikimasi	<i>Tai padės užtikrinti, kad finansuojami projektai būtų didesnio masto</i>	
Kad būtų įtrauktas aiškiai išreikštas draudimas naudoti struktūrinius fondus naujų institucijų statybai ir senųjų renovavimui ar plėtimui	<i>reformos dalis, kad ESF ir ERPF būtų naudojami derinant,</i>	
Orientavimasis į dabartines arba planuojamas deinstitutionalizavimo strategijas	<i>kad būtų skirtas dėmesys</i>	
Kompleksinis požiūris ir izoliaciją mažinantys veiksmai švietimo, sveikatos priežiūros, užimtumo, transporto ir namų ūkio srityse	<i>pagrindinių paslaugų</i>	
Kompleksinis požiūris ir esminiai veiksmai institucinių gebėjimų srityje	<i>prieinamumui užtikrinti ir kad</i>	
Mechanizmai, skirti užtikrinti naudotojų, juos atstovaujančių organizacijų ir paslaugų teikėjų dalyvavimą	<i>paslaugų naudotojai būtų konsultuojami viso proceso metu.</i>	
Kompleksinis požiūris		
Nustatyti konkretūs institucinėje globoje esančių vaikų ir suaugusiųjų, kaip tikslinės grupės, veikiamos diskriminacijos ir socialinės atskirties, poreikiai	<i>Tai padės užtikrinti, kad finansavimas būtų skirtas ne vien</i>	
Deinstitutionalizavimas yra identifikuojamas kaip poveikio sritis, kurioje ESF, ERPF ir EŽŪFKP turėtų veikti kartu, viena kitą papildydami	<i>infrastruktūrai, bet ir darbuotojų mokymams,</i>	
Skirtingų vieno fondo finansavimo programų koordinavimas	<i>proceso valdymui,</i>	
Deinstitutionalizavimo įtraukimas į kelių fondų finansuojamas programas	<i>įdarbinimo iniciatyvoms ir pan.</i>	
Ex ante sąlygų įvykdymas		
Nacionalinės skurdo mažinimo strategijos buvimas ir įgyvendinimas	<i>Tai padės užtikrinti, kad</i>	
Deinstitutionalizavimo ir esminių principų bei tvarkaraščio įtraukimas į nacionalinę skurdo mažinimo strategiją	<i>deinstitutionalizavimas būtų platesnės kovos su skurdu</i>	
Jeigu nacionalinės skurdo mažinimo strategijos dar nėra, pateikiamas jos parengimo ir diegimo tvarkaraštis; vietoj jos pateikiama informacija apie kitas deinstitutionalizavimo strategijas ar veiksmų planus	<i>strategijos dalis ir kad procesas būtų tinkamai</i>	
Informacija apie JT neįgaliųjų konvencijos įgyvendinimą	<i>planuojamas, turėtų aiškų tvarkaraštį ir biudžetą.</i>	

2. Veiksmų programos

Bendroji Partnerystės sutartyse nustatyta strategija bus išplėtotą į veiksmų programas (VP). VP gali būti regioninės arba nacionalinės, finansuojamos iš vieno arba kelių fondų. Jose turėtų būti nustatytos prioritetų ašys, paremtos teminiais tikslais, ir parengta „nuosekli intervencijos logika, skirta spręsti nustatytus plėtros poreikius“.²⁷ **2014–2020 m. reglamentų projekte taip pat pristatyta programų finansavimo iš kelių fondų galimybė, kuri leis naudoti vieną strateginį dokumentą bendrai ESF ir ERPF paramai gauti.**

Perėjimas nuo institucinės prie bendruomeninės globos buvo nustatytas pagrindine teminio tikslo „socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“ veikla tiek ESF, tiek ERPF. Paskesniuose paragrafuose pateikti nurodymai, kaip plėtoti šią esminę veiklą ESF ir ERPF veiksmų programose, kuriose apibrėžiamos prioritetinės ašys, atitinkančios kovos su skurdu ir socialine atskirtimi tikslą.

2.1 ESF ir ERPF veiksmų programos

Poreikių nustatymas – Bendrųjų nuostatų reglamentas, 87 2 (a) (i) straipsnis

Šioje pirmojoje **ESF VP** dalyje turėtų būti apžvelgiama tų bendruomenės grupių, kurios patiria (arba kurioms kyla pavojus patirti) skurdą ir socialinę atskirtį, ypač globojamų institucijose arba kurioms kyla pavojus į jas patekti, padėtis. Kadangi problemų analizė Partnerystės sutartyse turėtų pateikti informaciją apie nacionalinį kontekstą, šis veiksmų programų skyrius turėtų susitelkti į konkrečią regioninę situaciją (arba sektoriaus situaciją, jei tai nacionalinė teminė VP).

Informacija turėtų būti pateikta, be kitų dalykų, apie:

- teikiamų paslaugų tipus ir gavėjų skaičių (įskaitant institucinę globą, kitas alternatyvios globos formas vaikams ir bendruomenines paslaugas);
- bendruomenėje gyvenančius žmones, kuriems reikalinga globa arba parama;
- žmogiškuosius išteklius, t. y. bendruomeninėse tarnybose ir ilgalaikės stacionarios globos institucijose dirbančių darbuotojų skaičių ir profilį;
- institucijų gyventojus (vaikus, neįgaliuosius ir protinės sveikatos problemų turinčius žmones bei pagyvenusius žmones): įskaitant neapibendrintus duomenis, tokius kaip amžius, lytis, pagrindinė neįgalumo priežastis, buvimo institucijoje trukmė ir t. t.;
- teisinę ir reguliavimo aplinką (siekiant užtikrinti, kad paslaugos atitiktų tam tikrus kokybės standartus);
- institucinei globai ir bendruomeninėms paslaugoms suteiktus išteklius;
- galimybę naudotis pagrindinėmis paslaugomis.

Šioje pirmojoje **ERPF VP** dalyje turėtų būti pateiktas esamos socialinės, švietimo ir sveikatos priežiūros infrastruktūros vertinimas, atitinkantis perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos procesą. Turėtų būti pateikta esminė informacija apie:

²⁷ Bendrųjų nuostatų reglamentas, išanginė dalis (61).

- ilgalaikės stacionarios globos institucijų skaičių, dydį ir vietą (įskaitant socialinės globos institucijas, vaikų namus, našlaičių namus ir psichiatrines ligonines);
- remiamų apgyvendinimo vienetų skaičių, dydį ir vietą;²⁸
- alternatyvių globos sprendimų vaikams duomenis;²⁹
- namuose teikiamų bendruomeninių paslaugų infrastruktūrą ir vietą, kurioje jie yra;
- medžiaginius išteklius (t. y. pastatų arba institucijoms priklausančių žemės sklypų vertę).

Investavimo prioritetų pasirinkimo pateisinimas

Deinstitucionalizavimo priemonės turėtų būti **ESF investicijų prioriteto „galimybių gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas“** dalis. Čia turėtų būti paaiškintas bendruomene pagrįstų institucinės globos alternatyvų, kaip pagrindinio veiksmo pagal šį investicijų prioritetą, įtraukimo pasirinkimas, pabrėžiant poreikių identifikavimą ir šiems poreikiams patenkinti reikalingas investicijas.

Deinstitucionalizavimo priemonės turėtų būti **ERPF investicijų prioriteto „investicijos į sveikatos ir socialinę infrastruktūrą“** dalis. Be to, turėtų būti kuriamas ryšys su prioritetu „investicija į švietimo infrastruktūrą“, nes investicijos į pasiekiamą ir įtraukų švietimą vaikams bei jaunuoliams turėtų būti neatsiejama deinstitucionalizavimo strategijos, kurią remia Veiksmų programa, dalis.

Prioritetinė ašis „Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“

Šioje VP dalyje turėtų būti aprašomi „investavimo prioritetai ir atitinkami konkretūs tikslai“, įskaitant „apimčių ir rezultatų rodiklius su, kur tinka, esama ir kiekiu tikslu reikšmėmis“. Turėtų būti pateiktas planuojamų veiksmų, skirtų pasiekti konkretų tikslą, aprašymas, įskaitant „pagrindinių tikslinių grupių, konkrečių tikslinių teritorijų ir, kai taikoma, gavėjų tipų, identifikavimą“. Būtina, kad šie veiksmai paremtų išsamios nacionalinės arba regioninės **deinstitucionalizavimo strategijos** diegimą ir kad **ESF ir ERPF remiama veikla būtų tinkamai integruota bei koordinuojama**.

Tam, kad 2014–2020 m. programavimo laikotarpio pradžia būtų sukurta išsami deinstitucionalizavimo strategija, **vadovaujančiosios institucijos turėtų ištirti galimybę pasinaudoti atitinkamų ESF (arba ERPF) 2007–2013 m. veiklos programų techninės pagalbos komponentu** savo plėtrai finansuoti. Jeigu tai neįmanoma, ji turėtų būti finansuojama pagal naujosios VP (2014–2020 m.) techninės pagalbos komponentą kaip prioritetinę veiklą.

1.2 Rekomendacinis ESF veiksmų programų veiklos rūšių sąrašas

²⁸ Terminas apgyvendinimo vienetas nurodo vietą – kambarį, butą, namą ar pastatą – kuriame žmonės gyvena vieni arba kartu su kitais. Remiamas apgyvendinimas nurodo susitarimą, kai žmonės gyvena su pasirinktais žmonėmis, namuose, kurie jiems priklauso arba kuriuos jie nuomoja, ir kuriuose juos aptarnauja agentūrų, neteikiančių apgyvendinimo paslaugų, personalas.

²⁹ Pavyzdžiai: giminių teikiama globa, patronavimas, šeimos tipo apgyvendinimas, remiamas nepriklausomas apgyvendinimas ir t. t.

Taikoma visoms naudotojų grupėms:

- poreikių vertinimas, įskaitant individualų kiekvieno vaiko ar suaugusiojo, įtraukto į perėjimo planus, poreikių ir pageidavimų vertinimą;
- (vietinių) perėjimo prie bendruomeninės globos veiksmų planų parengimas, įskaitant individualią globą ir (arba) pagalbą ir parengiamuosius planus kiekvienam į planuos įtrauktam vaikui arba suaugusiam;
- veiklos sritys, skirtos palengvinti koordinavimą tarp sektorių ir valdyti perėjimo prie bendruomeninės globos procesą;
- kompleksinio bendruomeninių paslaugų tinklo plėtra (įskaitant prevencijos ir paramos šeimai paslaugas): asmeninė pagalba, globa namuose, šeimų konsultavimas, dienos globa, finansinė pagalba, pagalba ieškant darbo, ankstyvosios vaikystės ir popamokinės paslaugos, terapinės paslaugos, namuose teikiamos paslaugos, pakaitinės šeimos globa (patronavimas), specializuota stacionari globa (pvz., globa atostogų metu);
- esamų bendruomeninių paslaugų kokybės gerinimas ir apimčių didinimas;
- galimybių naudotis pagrindinėmis paslaugomis (švietimo, sveikatos apsaugos, transporto ir t. t.) gerinimas;
- personalo mokymas ir mokymo programos kūrimas bendruomeninių paslaugų ir pagrindinių paslaugų punktuose;
- socialinės priežiūros darbuotojų prestižo gerinimas ir profesionalumo kėlimas;
- komunikacijos strategijos, skirtos didinti visuomenės informuotumą apie teisę gyventi bendruomenėje savarankiškai, kūrimas;
- informuotumą didinanti veikla asmenims su specialiaisiais pagalbos poreikiais, esantiems socialinės atskirties pavojuje arba su ja susiduriantiems, siekiant juos informuoti apie jų teises (užtikrinant, kad tokia informacija bus pateikta priimtiniu formatu);
- naudotojo įsitraukimą lengvinanti veikla.

2.3 Rekomendacinis ERPF veiksmų programų veiklos rūšių sąrašas**Taikoma visoms naudotojų grupėms:**

- socialinės, sveikatos priežiūros ir švietimo infrastruktūrų plėtra ir pritaikymas bendruomeninėms paslaugoms teikti;
- esamų bendruomeninių paslaugų infrastruktūros kokybės gerinimas ir apimčių didinimas;
- Būsimos institucinės infrastruktūros planai (pastatai ir medžiaginiai ištekčiai), su sąlyga, kad jie naudojami tikslais, neapimančiais stacionarios globos teikimo nė vienai grupei. Šie planai turėtų būti skirti ilgalaikiam ir loginiam pastatų panaudojimui ir neturėtų būti patvirtinti, jeigu investicijų į pastatus išlaidos viršija naudą;
- žmonėms su negalia prieinamų namų plėtojimas bendruomenėje;
- Remiamo į bendruomenę integruoto būsto pasirinkimo didinimas;
- investicijos į socialinį būstą, kuris bus teikiamas paliekantiesiems institucinės globos namus arba asmenims, kuriems kyla institucionalizavimo pavojus;
- namų pritaikymas.

Specialiai vaikams:

- vaikų priežiūros infrastruktūros plėtojimas bendruomenėje;

- vaikams skirtos šeimyninio tipo apgyvendinimo bendruomenėje infrastruktūros plėtra, atitinkanti JT alternatyvios vaikų globos gaires.³⁰

2.4 Kiekybiniai ir kokybiniai rezultatų rodikliai

Galimi konkretaus tikslo „remti perėjimą nuo institucinės prie aukštos kokybės bendruomeninių paslaugų“ kiekybiniai ir kokybiniai rezultatų rodikliai išvardyti žemiau. Jie gali padėti vadovaujančiosioms institucijoms ir Europos Komisijai stebėti ir vertinti struktūrinių fondų remiamų projektų rezultatus. Jie taip pat gali padėti palyginti naujas sąlygas su padėtimi iki investicijų, turint galutinę tikslą nustatyti, ar struktūriniai fondai pagerino projekto gavėjų gyvenimo kokybę bei socialinę įtrauktį ir palengvino kovos su skurdu ir deinstitutionalizavimo strategijų bei JT konvencijų įgyvendinimą.

ESF kiekybiniai rezultatų rodikliai

Taikoma visoms naudotojų grupėms:

- atliktų individualių įvertinimų skaičius;
- sukurtų ir įgyvendintų individualios globos ir (arba) pagalbos planų skaičius;
- individualaus parengimo programų, skirtų paremti sukurtą ir įgyvendintą perėjimą, skaičius;
- asmenų, nebesinaudojančių institucine globa, skaičius;
- asmenų, besinaudojančių bendruomeninėms paslaugomis, skaičius;
- naujai įkurtų bendruomeninių paslaugų skaičius;
- naujų pagrindinių paslaugų, kuriomis galima naudotis, skaičius (t. y. auditorijų, į kurias galima patekti, pritaikytų įlipti autobusų ir t. t. skaičius);
- esamų remiamų bendruomeninių paslaugų skaičius;
- uždarytų ilgalaikės globos institucijų skaičius;
- apmokytų arba pakeitusių specializaciją ir įdarbintų bendruomenėje arba pagrindines paslaugas teikiančiose tarnybose darbuotojų skaičius;
- veiklos sričių, skirtų palengvinti paslaugų naudotojų įtraukimą į paslaugų planavimą, teikimą ir vertinimą, skaičius;
- informuotumą didinančių veiklos sričių, skirtų kovoti su stereotipais ir išankstiniu nusistatymu, skaičius;
- neįgalių asmenų, įdarbintų visu ir ne visu etatu atviroje darbo rinkoje, skaičius;
- kvalifikaciją įgijusių neįgaliųjų skaičius.

Specialiai vaikams:

- iš naujo integruotų į šeimą, įkurdintų patronuojančioje šeimoje arba šeimos tipo aplinkoje vaikų skaičius;
- nedidelėmis grupėmis namuose apgyvendintų vaikų skaičius;
- mokyklos nebaigusių asmenų skaičius su specialiais mokymo poreikiais, kuriems teikiamos profesinės konsultacijos, skaičius;

³⁰ Pagal JT gaires (123 par.), bet kokios stacionarios globos tikslas turėtų būti „teikti laikiną globą ir aktyviai siekti reintegruoti vaiką į šeimą arba, jeigu tai neįmanoma, užtikrinti stabilią jo (jos) globą alternatyvioje šeimos aplinkoje“.

- iš globos sistemos išeinančių jaunuolių, gaunančių pagalbą, skaičius;
- pagalbos šeimoms priemonių skaičius.

ESF kokybiniai rezultatų rodikliai

Taikoma visoms naudotojų grupėms:

- didesnis bendruomenėje teikiamų paslaugų spektras;
- didesnis globos institucijas palikusių žmonių procentas;
- mažesnis naujai į institucijas priimtų asmenų procentas;
- didesnis žmonių su specialiaisiais pagalbos poreikiais, besinaudojančiais pagrindinėmis paslaugoms, procentas;
- aukštesnis paslaugų kokybės reguliavimo lygis;
- didesnis darbuotojų, apmokytų dirbti bendruomeninių paslaugų ir pagrindinių paslaugų tarnybose, procentas;
- didesnis paslaugų naudotojų, aktyviai įtrauktų į paslaugų planavimą, teikimą ir vertinimą, procentas;
- didesnis žmonių, informuotų apie savo teises, įskaitant teisę gyventi bendruomenėje, procentas.

Specialiai vaikams:

- sumažėjęs alternatyvia globa pradedančių naudotis vaikų procentas;
- stacionariai ir šeimoje globojamų vaikų santykio pokytis tarp alternatyvia globa besinaudojančių vaikų;
- patobulinimai sveikatos priežiūros ir vystymosi srityse;
- sudėtingo elgesio apimčių sumažėjimas;
- vaikų su negalia pagrindinėse mokyklose skaičiaus padidėjimas;
- Visų vaikų, perkeltų iš institucijų, pasiekimų mokykloje pagerėjimas.

ERPF kiekybiniai rezultatų rodikliai

Taikoma visoms naudotojų grupėms:

- savarankiškų apgyvendinimo vienetų bendruomenėje skaičius;
- remiamų apgyvendinimo vienetų bendruomenėje skaičius;
- naujų arba pritaikytų pastatų, kuriuose įkurdintos bendruomenines paslaugas teikiančios tarnybos, skaičius;
- vietų institucijose skaičiaus sumažėjimas;
- uždarytų ilgalaikės globos institucijų skaičius;
- pagrindinių paslaugų pritaikymo atvejų skaičius;
- namų pritaikymo atvejų skaičius.

Specialiai vaikams:

- šeimyninio tipo apgyvendinimų vaikams skaičius (pvz., namai, kur gyvenama nedidelėmis grupėmis).

ERPF kokybiniai rezultatų rodikliai

Taikoma visoms naudotojų grupėms:

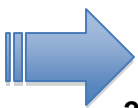
- didesnis procentas asmenų, kuriems reikalinga pagalba gyventi bendruomenėje, besinaudojančių įprastais namais bendruomenėje (savarankiškas gyvenimas arba gyvenimas naudojantis pagalba);
- didesnis asmenų su pagalbos poreikiais ir jų šeimų, besinaudojančių socialiniu būstu ir kitomis apgyvendinimo galimybėmis, procentas;
- didesnis asmenų su specialiaisiais pagalbos poreikiais, besinaudojančių pagrindinėmis paslaugoms, procentas;
- mažesnis vietų institucijose procentas;
- sumažėjęs priimtų į institucijas asmenų procentas;

Specialiai vaikams:

- didesnis vaikų, besinaudojančių aukštos kokybės ankstyvosios vaikystės paslaugomis, procentas;
- didesnis neįgalių vaikų arba vaikų, kuriems kyla neįgalumo rizika, besinaudojančių universaliomis motinos ir vaiko sveikatos priežiūros sistemomis, procentas;
- didesnis vaikų su vystymosi sutrikimais ir neįgalių vaikų, besinaudojančių ankstyvuoju švietimu ir vaikų priežiūros paslaugomis, procentas;
- mažesnis vaikų, perkeltų į alternatyvios globos sistemą, procentas;
- mažesnis vaikų su negalia sergamumas arba mirtingumas globos sistemoje;
- didesnis vaikų su negalia, baigusių pagrindines mokyklas, skaičius
- geresni vaikų su negalia rezultatai mokykloje.

2.5 Bendrieji kokybės rodikliai

Siekiant išmatuoti visų ESF ir ERPF remiamų veiksmų poveikį **paslaugų kokybei ir naudotojų gyvenimo kokybei**, svarbu naudoti tam skirtą kokybės užtikrinimo sistemą. Jeigu šalyje nenaudojama tokia sistema, ji turėtų būti sukurta remiantis **Savanoriška Europos socialinių paslaugų kokybės užtikrinimo sistema** (žr. 1 skyrių aukščiau).

Gairių 9 skyriuje aptariami būdai nustatyti, stebėti ir vertinti paslaugų kokybę.

2.6 Partnerių įtraukimas

Veiksmų programoje reikėtų pateikti sąrašą „veiksmų, atliktų siekiant įtraukti partnerius į VP parengimą, ir partnerių vaidmenį diegiant, stebint ir vertinant veiksmų programą“.³¹ Tarp partnerių, kurie turėtų būti įtraukti, yra paslaugų naudotojai, juos atstovaujančios organizacijos, šeimos ir paslaugų teikėjai. *Dabartiniu programavimo laikotarpiu išmoktas pamokas rasite 4 skyriuje žemiau.*

2.7 Veiksmų programų kontroliniai sąrašai

Toliau pateikti kontroliniai sąrašai yra sukurti padėti derybose dalyvaujančioms veiksmų programų institucijoms (Europos Komisijai ir valstybėms narėms) užtikrinti, kad į VP būtų

³¹ Bendrųjų nuostatų reglamentas, 87.2(e)(iii) straipsnis.

įtraukti visi pagrindiniai strateginio ir koordinuoto ESF ir ERPF pagalbos proceso pereinant nuo institucinės prie bendruomeninės globos elementai.

ESF veiklos programų rekomendacinis kontrolinis sąrašas

Poreikių nustatymas		
Pagrindinė informacija apie žmones, kuriems taikoma institucinė globa ir (arba kitos globos) formos	<i>Tai parodys, kokiose srityse</i>	
Pagrindinė informacija apie globos ir pagalbos sistemą	<i>investicijų poreikis yra didžiausias.</i>	
Investavimo prioritetų pasirinkimo priežastys		
„Galimybės gauti įperkamas, tvarias ir aukštos kokybės paslaugas“ yra pasirinkta investicijų prioritetu	<i>Tai užtikrins, kad deinstitutionalizavi</i>	
Deinstitutionalizavimas yra įtrauktas kaip pagrindinė šio investicijų prioriteto veikla	<i>mas būtų įtrauktas į VP.</i>	
Prioritetinė ašis „Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“		
Perėjimas nuo institucinės prie bendruomeninės globos yra įtrauktas kaip vienas iš konkrečių tikslų	<i>Tai užtikrins, kad deinstitutionalizavi</i>	
Aprašyti pagrindiniai ESF veiksmai, skirti įgyvendinti deinstitutionalizavimo strategiją	<i>mas būtų įtrauktas į VP. Tai parodys, kokie veiksmai yra planuojami, ir</i>	
Deinstitutionalizavimo strategija yra įgyvendinta ir nurodyta kaip etaloninė ESF planuojamų veiksmų struktūra ARBA Deinstitutionalizavimo strategija dar neįgyvendinta, bet jos kūrimas yra suplanuotas kaip prioritetinė veikla, kuri bus finansuojama pagal Techninės pagalbos punktą arba VP	<i>užtikrins, kad jie atitiktų deinstitutionalizavi</i>	
Aprašomi ESF, ERPF ir EŽŪFKP veiksmų koordinavimo mechanizmai	<i>mo strategiją (jei ji yra), kad būtų</i>	
Įtraukti kiekybiniai ir kokybiniai rezultatų rodikliai	<i>galimybė stebėti ir vertinti kiekybinius ir kokybinius rezultatus ir kad bendri ESF ir ERPF veiksmai būtų gerai koordinuojami.</i>	
Partnerių įtraukimas		
Įtrauktas sąrašas veiksmų, kurių buvo imtasi siekiant įtraukti partnerius į visus VP programavimo ir įgyvendinimo etapus	<i>Tai užtikrins, kad visi partneriai būtų reikšmingai įtraukti į VP parengimą.</i>	

ERPF veiklos programų rekomendacinis kontrolinis sąrašas

Poreikių nustatymas		
Pagrindinė informacija apie visas ilgalaikės stacionarios globos institucijas	<i>Tai parodys, kokiose srityse</i>	
Pagrindinė informacija apie namuose teikiamos	<i>investicijų poreikis</i>	

bendruomeninės globos ir paslaugų infrastruktūrą	yra didžiausias.	
Investavimo prioritetų pasirinkimo priežastys		
“Investicijos į sveikatą ir socialinę infrastruktūrą“ yra pasirinkta investicijų prioritetu	<i>Tai užtikrins, kad deinstitutionalizavimas būtų įtrauktas į VP.</i>	
Deinstitutionalizavimas yra įtrauktas kaip pagrindinė šio investicijų prioriteto veikla		
Prioritetinė ašis „Socialinės įtraukties skatinimas ir kova su skurdu“		
Perėjimas nuo institucinės prie bendruomeninės globos yra įtrauktas kaip vienas iš konkrečių tikslų	<i>Tai užtikrins, kad deinstitutionalizavimas būtų įtrauktas į VP. Tai parodys, kokie veiksmai yra planuojami, ir užtikrins, kad jie atitiktų deinstitutionalizavimo strategiją (jei ji yra), kad būtų galimybė stebėti ir vertinti kiekybinius ir kokybinius rezultatus ir kad bendri ESF ir ERPF veiksmai būtų gerai koordinuojami.</i>	
Deinstitutionalizavimo strategija yra įdiegta ir nurodyta kaip etaloninė ERPF planuojamų veiksmų struktūra		
Aprašyti pagrindiniai ERPF veiksmai, skirti įgyvendinti deinstitutionalizavimo strategiją		
Aprašomi ESF, ERPF ir EŽŪFKP veiksmų koordinavimo mechanizmai		
Įtraukti kiekybinių ir kokybinių rezultatų rodikliai		
Partnerių įtraukimas		
Įtrauktas sąrašas veiksmų, kurių buvo imtasi siekiant įtraukti partnerius į visus VP programavimo ir įgyvendinimo etapus	<i>Tai užtikrins, kad partneriai būtų reikšmingai įtraukti į VP parengimą.</i>	

3 skyrius: įgyvendinimas

Patvirtinus veiksmų programas (VP), nacionalinės arba regioninės valstybių narių institucijos, atsakingos už VP valdymą (t. y. vadovaujančiosios institucijos) turės sukurti konkrečias finansavimo procedūras, kurios remis deinstitutionalizavimo strategijų ir veiksmų planų įgyvendinimą, apibrėždamos atrankos kriterijus, organizuodamos atrankos komitetus ir sprendamos, kuriems projektams bus teikiamas finansavimas. Tai dažnai yra daroma rengiant visiems atvirus konkursus. Prieš paskelbiant konkursą, paprastai nurodomas viešųjų konsultacijų laikotarpis, kurio metu atrankos kriterijai gali būti keičiami.

Šiame skyriuje apžvelgiama, kaip valstybių narių vadovaujančiosios institucijos ir stebėsenos komitetai gali užtikrinti, kad ESF ir ERPF (ir, kai kuriais atvejais, kitų finansavimo priemonių) remiami atrinkti projektai atitinka investavimo prioritetus, nustatytus VP. Tai daroma siekiant paremti perėjimą nuo institucinės prie bendruomeninės globos ir orientuojantis į bendrą kovos su skurdu ir socialine atskirtimi tikslą.

Bendras koordinavimas ir stebėseną

Įgyvendinant išsamias strategijas reikia įvairių administravimo departamentų, tokių kaip socialinių reikalų, sveikatos priežiūros, švietimo, regioninės plėtros ir užimtumo. Būtina, kad šį procesą prižiūrėtų **ministerijų tarpusavio valdymo grupė**, kuri bus atsakinga už įgyvendinimo koordinavimą ir stebėseną bendrai. Siekiant užtikrinti visų susijusių departamentų ir agentūrų dalyvavimą, būtų geriausia, kad ši ministerijų tarpusavio valdymo grupė būtų įsikūrusi ministro pirmininko (arba atitinkamame) biure.

1. Atrankos kriterijai

Pirmajame etape vadovaujančiųjų institucijų parengti projektų, kurie bus finansuojami, atrankos kriterijai turėtų aiškiai nurodyti, kad **tie projektai, kuriais siekiama statyti naujas bet kokias žmonių grupei skirtas ilgalaikės stacionarios globos institucijas arba renovuoti (arba modernizuoti) esamas yra netinkami**. Tačiau to gali nepakakti siekiant užtikrinti, kad finansuojamos paslaugos neizoliuotų arba neatskirtų žmonių nuo visuomenės, arba kad jos iš tikrųjų remtų perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos procesą. Todėl stebėsenos komitetai turėtų kruopščiai išnagrinėti atrankos kriterijus, nurodytus kvietimuose teikti pasiūlymus. Labai svarbu šiame etape įtraukti paslaugų naudotojus ir juos atstovaujančias organizacijas.

Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad kartais projektų konkursai yra itin didelio masto ir sudėtingi, todėl nedidelės NVO arba naudotojų organizacijos atsisako teikti paraiškas. Tačiau dažnai šios organizacijos teikia puikios kokybės bendruomenines paslaugas ir joms suteikus tinkamą paramą puikiai tiktų naujoms paslaugoms teikti. Vadovaujančiosios institucijos turėtų įvertinti, ar konkursai gali būti suskaidyti į smulkesnes dalis. Taip pat pagal programas gali būti teikiamas finansavimas kurti mažesnių NVO arba naudotojų organizacijų gebėjimą dalyvauti konkursuose.

Toliau pateiktas **klausimų ir rodiklių sąrašas**, skirtas padėti nustatyti, ar pasiūlyti kriterijai atitinka struktūrinių fondų reglamentų reikalavimus ir atitinkamus ES įstatymus bei politiką (ypač JT konvencijas, kurių dalyvė yra ES ir (arba) jos valstybės narės). Šie klausimai yra specialiai pakankamai apibendrinti, kad juos būtų galima taikyti ESF ir ERPF finansuojamiems projektams, o taip pat kitoms finansavimo priemonėms. Papildomai pabrėžti keli **atvejų tyrimai ir išmoktos pamokos**, siekiant paaiškinti atrankos procesą.

2. Projektų atrankos kontroliniai sąrašai: klausimai ir rodikliai vadovaujančiosioms organizacijoms ir stebėsenos komitetams

Informacija apie procesą	
Ar siūlomas veiksmas yra platesnės nacionalinės arba regioninės perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos strategijos (tokios kaip deinstitutionalizavimo strategija, vaikų įtraukties strategijos, kovos su skurdu strategijos ir t. t.) dalis?	
Ar siūloma veikla, nesant tokio dokumento, padės apibrėžti perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos strategiją?	
Ar yra įrodymų, kad siūloma veikla yra pagrįsta realiais tam tikro regiono populiacijos poreikiais? Jie gali būti pateikti institucinėje globoje esančių asmenų, neturinčių bendruomenėje reikiamos paramos, skaičiaus ir pan. forma. Taip pat turėtų būti paaiškinta, kodėl tam tikras regionas / institucija buvo pasirinkti šiai konkrečiai investicijai, o visi veiksmai turėtų būti pagrįsti išsamiu poreikių vertinimu.	

Informacija apie tikslines grupes	
Ar yra pakankamai informacijos apie tai, kaip siūlomas veiksmas pagerins galutinių naudos gavėjų gyvenimo kokybę?	
Ar yra pakankamai informacijos apie tai, kaip pasiūlyti veiksmai palengvins socialinę galutinių gavėjų įtrauktį?	
Ar siūlomi veiksmai užtikrina, kad nė viena asmenų grupė nebus pašalinta iš pagalbos gavėjų dėl jų sutrikimo pobūdžio (pavyzdžiui dėl to, kad jie turi protinės sveikatos problemų arba dėl jų pagalbos poreikių sudėtingumo) ar dėl kokios nors kitos priežasties?	
Vaikų atveju, ar veiksmai išaiškina, kad naudos gaus tiek neįgalūs, tiek sveiki vaikai?	

Informacija apie teisinę ir reguliavimo sistemą	
Ar paaiškinta, kaip siūlomi veiksmai padės įgyvendinti JT neįgaliųjų teisių konvenciją arba JT vaikų teisių konvenciją? ³²	
Ar yra įdiegti saugikliai, užtikrinantys, kad pasiūlyta veikla nepažeis jokių galutinių naudos gavėjų teisių?	

³² NTK ratifikavusių šalių sąrašą galima rasti čia: <http://www.un.org/disabilities/countries.asp?navid=12&pid=166>. Visos ES valstybės narės ratifikavo JT VTK.

Ar pakanka informacijos apie kokybės standartus, kuriuos siūloma veikla turėtų atitikti (pvz., kokia kokybės užtikrinimo sistema bus naudojama siekiant nustatyti ar remiamos paslaugos yra aukštos kokybės ir užtikrinti kokybės stebėseną)?	
Jeigu teisinė ir reguliavimo sistema šalyje neremia perėjimo prie bendruomeninės globos proceso, ar yra pakankamai informacijos apie tai, kiek siūloma veikla padės plėtoti arba pagerinti šią sistemą?	-

Informacija apie paslaugas

Apgyvandinimo vienetai³³

Jeigu veikla yra skirta plėtoti apgyvendinimo vienetų tinklą, ar yra saugiklių, užtikrinančių, kad jie palengvins savarankišką gyvenimą arba, vaikų atveju, šeimos tipo globą?	
Ar yra aišku, kad siūloma veikla nesiekia plėtoti kolektyvinių apgyvendinimo vienetų, skirtų kuriai nors žmonių grupei, bet kad jie išsklaidyti ir įsikūrę įprastose bendruomenėse?	
Ar yra aišku, kad siūloma veikla nėra skirta vystyti apgyvendinimo vienetų kokios nors esamos ilgalaikės stacionarios globos institucijos teritorijoje?	
Ar yra pakankamai saugiklių užtikrinti, kad uždaromas institucijos pastatas nebus paverstas kito tipo apgyvendinimo tarnyba?	
Ar yra aišku, kad siūloma veikla neskirta susieti apgyvendinimo su tiekama pagalba, t. y., ar asmenys nebus priversti pasirinkti tam tikrą būstą dėl to, kad ten jiems bus teikiama pagalba?	
Jeigu siūloma veikla leidžia statyti vaikams skirtus namus, kuriuose bus gyvenama grupėmis, ar yra aišku, kad tai turi būti daroma siekiant didžiausios naudos vaikams ir naudojama kaip laikina arba paskutinė išeitis (pvz., po to, kai buvo įdėtos visos pastangos integruoti vaiką į biologinę arba patrunuojančią šeimą)? Ar yra saugiklių, kurie užtikrins, kad tokiuose grupėmis gyventi skirtuose namuose bus teikiama šeimos tipo globa ir kad jie bus įkurti įprastose bendruomenėse? Ar yra numatyta kitų veiksmų, kurie užtikrintų, kad vaikai, gyvensiantys namuose grupėmis, galės naudotis pagrindinėmis bendruomeninėmis paslaugomis (pvz., vietinėmis mokyklomis)? Ar yra įdiegta saugiklių, užtikrinančių, kad vaikai bus grupuojami tinkamai, atsižvelgiant į jų saugumo, apsaugos ir vystymosi poreikius?	
<i>Naudojimasis kitomis pagalbos paslaugomis</i>	
Ar yra pakankamai saugiklių, užtikrinančių, kad paslaugos nebus teikiamos izoliuojančioje aplinkoje?	
Ar yra pakankamai saugiklių, užtikrinančių, kad nebus plėtojamose „lygiagrečios“ paslaugos, bet kad siūloma veikla palengvins atitinkamų grupių galimybes naudotis pagrindinėmis paslaugomis (tokiomis kaip darbas, švietimas, sveikata ir pan.)? Tai nereiškia, kad specializuotos paslaugos neturėtų būti plėtojamose.	
Ar yra pakankamai saugiklių, kad paslaugos neatskirtų kokios nors konkrečios grupės dėl jų sutrikimo? Pavyzdžiui, jeigu veikla siūlo finansuoti asmeninės	

³³ Terminas apgyvendinimo vienetas nurodo vietą – kambarį, butą, namą ar pastatą – kuriame žmonės gyvena vieni arba kartu su kitais.

pagalbos paslaugą, galimybė ja naudotis neturėtų būti atimta iš asmenų su intelektualiais sutrikimais arba protinės sveikatos problemomis.	
Ar pakankamai pabrėžiama institucionalizavimo prevencija, t. y., ar yra planų plėtoti kokias nors prevencines paslaugas?	

Informacija apie išteklius (finansinius ir žmogiškuosius)	
Ar siūloma veikla numato investiciją į valdymą ir koordinavimą? Pavyzdžiui, jeigu veikla siekiama uždaryti ilgalaikės stacionarios globos institucijas ir plėtoti alternatyvias paslaugas bendruomenėje, ar yra aišku, kad dalis investicijų turi būti skirta uždarymui valdyti?	
Ar yra numatyta parama darbuotojų mokymams arba perkvalifikavimui, kad jie galėtų dirbti naujosiose tarnybose?	
Ar yra aišku, kaip siūloma veikla bus finansuojama išleidus investicijas, t. y. ar veikla gali išsilaikyti be ES finansavimo? Ar yra įdiegta planų arba mechanizmų, skirtų užtikrinti, kad institucijų veiklos vykdymo biudžetų lėšos yra apsaugotos ir perkeltos į naujai sukurtas bendruomenines paslaugas?	

Informacija apie naudotojo įtraukimą	
Ar yra aišku, kaip pasiūlyta veikla reikšmingai įtrauks paslaugų naudotojus ir juos atstovaujančias organizacijas bei, prireikus, šeimas, į finansuojamos paslaugos kūrimą laikantis partnerystės principo?	

Stebėseną ir vertinimą	
Ar yra nuostata dėl reguliaraus siūlomos veiklos stebėsenos ir vertinimo? Ar yra nustatyta pakankamai kriterijų kaip tai turėtų būti padaryta?	
Ar yra aišku, kaip paslaugų naudotojai ir juos atstovaujančios organizacijos bei, prireikus, šeimos bus reikšmingai įtrauktos į finansuojamų paslaugų stebėseną ir vertinimą?	

Atvejo tyrimas: Vengrija – „namų“, skirtų iki 50 gyventojų, statyba

2012 m. sausio 27 d. Vengrijos Nacionalinė plėtros agentūra ir Vengrijos valdžios institucijos paskelbė konkursą, pavadintą „Deinstitutionalizavimas – socialinių globos būstų komponentas A“.³⁴ Šio konkurso vertė – 7 milijardai forintų, t. y. maždaug 24 mln. eurų. ERPF ir Vengrijos valstybės biudžeto finansuojamas konkursas numatė iki dešimties projektų finansavimą, siekiant paremti vyriausybinių deinstitutionalizavimo planą. Paraiškų teikimo laikotarpis tęsėsi nuo 2012 m. liepos 1 d. iki spalio 1 d.

Konkursas leidžia socialinės rūpybos institucijų vadovams teikti paraiškas finansavimui gauti, kuris skirtas vienam iš trijų tikslų:

1. Statyti arba renovuoti butus bendruomenėje.
2. Statyti arba renovuoti „grupėms gyventi skirtus namus“, kuriuose, pagal Vengrijos įstatymus, gali būti ne mažiau kaip 8 ir ne daugiau kaip 14 lovų.

³⁴ Konkursas pateikiamas vengrų kalba adresu

http://www.nfu.hu/download/38466/Palyazati_utmutato_Bentlakasos_intezmenyek_kivaltsa_A.pdf.

3. Statyti vadinamuosius namų centrus („lakócentrum“), kuriuos sudaro grupė daugiabučių pastatų, kuriuose kolektyvinėje aplinkoje gali gyventi iki 50 neįgaliųjų.

Konkurso problemos, kurias išskėlė Vengrijos NVO ir ekspertų grupės

Pasak Vengrijos NVO ir ekspertų grupių koalicijos, galimybė statyti „namų centrus“ turėtų būti atmesta, nes, jų požiūriu, tai yra paprasčiausiai kitas institucijų, kurias pakeisti siekiama tiek JT Neįgaliųjų teisių konvencija, tiek Europos Sąjungos įstatymais, pavadinimas.

Koalicijos nuomone, nors pirmasis tikslas visiškai atitinka galiojančius įstatymus, 2 ir 3 neatitinka JT Neįgaliųjų teisių konvencijos 19 straipsnio reikalavimų ir, kadangi ES yra ratifikavusi NTK, pažeidžia ES Bendrojo sanglaudos fondų reglamento 16 straipsnio reikalavimus. Dėl 3 tikslo, konkursas nurodo, kad šis punktą yra skirtas tik išskirtiniams atvejams, kai tai yra „pateisinama rezidentų globos poreikiais“, tačiau dokumentas neapibrėžia šių „išskirtinių atvejų“ arba „slaugos poreikių“. Būstas, kuriame galima apgyvendinti iki 50 asmenų, negali būti niekas kitas kaip izoliuojanti institucija, todėl turėtų būti laikomas pažeidžiančiu NTK 19 straipsnio nuostatas.

Dėl to dabartinis konkurse numatytas planas nėra pagrįstas neįgaliųjų poreikiais. Jis yra grindžiamas prielaida, kad žmonėms „reikia“ institucijų, kuriose gyvena tam tikras žmonių skaičius, o ne realybe, kad žmonėms reikalingas būstas, kuriuo jie gali dalytis su savarankiškai pasirinktais žmonėmis. Kadangi namų ūkyje paprastai negyvena 50 narių, planai atrodo pritaikyti tarnyboms, o ne poreikiams.

NTK 4(3) straipsnyje taip pat reikalaujama, kad valstybės bendradarbiautų su pačiais neįgaliaisiais, kaip aktyviomis deinstitutionalizavimo procesu suinteresuotomis šalimis, siekiant, kad planai būtų pagrįsti jų aktualijomis, poreikiais ir pageidavimais. Gyvenimas bendruomenėje negali būti atsietas nuo mokymo, švietimo, darbo, poilsio užsiėmimų, sveikatos, socialinės veiklos, pasiekiamumo ar kitų gyvenimo sričių, kurios nurodytos NTK, ir kurių poreikis gali būti visapusiškai įvertintas bei suplanuotas – šių elementų dabartiniame plane nėra.

Atvejo tyrimas: Serbija – planuojama ilgalaikės stacionarios globos institucijų renovacija

Pagal konkursą, pavadintą „PNPP centralizuotų programų projektas numeris 11: parama asmenų su protine negalia ir sergančiųjų protinėmis ligomis deinstitutionalizavimui (DI) ir socialiniai įtraukčiai, CRIS numeris 2011/022-585“, Serbijos vyriausybė planavo investuoti 5,17 mln. eurų iš Europos Sąjungos fondų (PNPP) į šešių ilgalaikės globos institucijų, skirtų intelektualinę negalią ir protinės sveikatos problemų turintiems asmenims renovavimą Serbijoje. Siūlomo projekto tikslas buvo „prisidėti prie asmenų su protine negalia ir sergančių protinėmis ligomis deinstitutionalizavimo ir socialinės įtraukties vietos lygiu, transformuojant institucijas su tikslu gerinti paslaugas ir vykdyti deinstitutionalizavimo procesą“.

Problemas dėl konkurso išskėlė Europos perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos ekspertų grupė (EEG)

Nepaisant nurodyto projekto tikslo, EEG išreiškė rūpestį, kad projektas nepalengvins institucijų transformavimo ir bendruomeninių paslaugų kūrimo. Nors jame kalbama apie šešių institucijų rekonstrukciją ir įrengimą (kurie apėmė gerokai daugiau nei vien pastangas pašalinti pavojus gyventojų sveikatai ir saugumui), konkursas neskyrė finansavimo bendruomeninėms paslaugoms plėtoti, išskyrus transformavimo ir plėtros planų kūrimą. Buvo nustatytas terminas, iki kurio šie planai turėjo būti parengti, bet nenurodytas perėjimo prie bendruomeninių paslaugų proceso laikotarpis.

Serbijos Respublikos parlamentas 2011 m. kovo 31 d. priėmė socialinės gerovės įstatymą, kuriame nustatoma, kad globos deinstitucionalizavimas ir decentralizavimas yra jo esminiai prioritetai. Šis įstatymas skatina šiuolaikiškų, vietinių socialinių paslaugų kūrimą ir sudaro galimybes teikti finansinę paramą bendruomeninėms paslaugoms plėtoti. Nors jame tiesiogiai nenurodoma uždaryti 13 Serbijos institucijų, 207 straipsnyje paaiškinama, kad valstybės biudžetas rems: 1) socialinių paslaugų plėtojimą mažiau išsivysčiusiose savivaldybėse; 2) socialinių paslaugų plėtojimą savivaldybėse, kurių teritorijoje yra institucinės globos įstaigų; ir 3) novatoriškų socialinių paslaugų ir ypatingos svarbos Serbijos Respublikai turinčių paslaugų plėtojimą. Tačiau EEG pažymėjo, kad ES finansavimas turėtų būti naudojamas remti Serbijos socialinių paslaugų teisės aktų įgyvendinimą, t. y., papildyti nacionalinių vyriausybinių programų socialinės globos deinstitucionalizavimui ir decentralizavimui skirtas lėšas.

Palaidant Serbijos bei tarptautinėms NVO ir remiant Europos Komisijai, Serbijos valstybinės institucijos pakeitė šį konkursą, kad jis būtų skirtas bendruomeninėms paslaugoms plėtoti, o ne esamų institucijų modernizavimui remti.

4 skyrius: stebėseną ir vertinimą

1. Stebėseną

Stebėsenos procesas yra esminis siekiant užtikrinti, kad struktūriniai fondai būtų naudojami laikantis Bendrųjų nuostatų reglamento ir konkrečių fondų reglamentų, ir kad jie remtų teisę gyventi neatsietam nuo bendruomenės ir suteiktų vaikams galimybę augti šeimyninėje aplinkoje. Valstybės narės trijų mėnesių laikotarpiu nuo veiksmų programos (VP) patvirtinimo turi įkurti stebėsenos komitetą. Žemiau pateikiamos pamokos, išmoktos abartiniu 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu.

Gairių 9 skyriuje siūlomi paslaugų kokybės stebėsenos ir vertinimo, taip pat deinstitutionalizavimo strategijų įgyvendinimo būdai.

Partnerių įtraukimas į stebėsenos komitetus – 42 straipsnis

Pagal Bendrųjų nuostatų reglamento 42 straipsnį, stebėsenos komitetus turi sudaryti „vadovaujančiosios institucijos ir tarpininkaujančių institucijų atstovai bei **partnerių atstovai**“. Siekiant bendruomeninės globos, atitinkamos VP stebėsenos komitetų darbe turėtų dalyvauti neįgaliųjų, protinės sveikatos problemų turinčių žmonių, vaikų ir pagyvenusių žmonių organizacijos.

Be to, kadangi viena iš *ex ante* sąlygų yra susijusi su JT neįgaliųjų teisių konvencija ir pagrįsta NTK 4(3) straipsniu, kuriuo reikalaujama artimai konsultuotis su neįgaliaisiais (įskaitant vaikus) ir aktyviai juos įtraukti į visus su jais susijusius procesus, iš to seka, kad neįgaliųjų organizacijos turėtų dalyvauti su neįgaliaisiais susijusias VP.

Atsižvelgiant į problemas, apie kurias pranešė stebėsenos komitetai 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu,³⁵ svarbu, kad visos paslaugų naudotojus atstovaujančios organizacijos turėtų galimybę reikšmingai dalyvauti komitetų darbe, o ne būti pasyviais stebėtojais. Aktyvus Europos Komisijos, kuri gali dalyvauti komitetų darbe su patariamojo balso teise, dalyvavimas taip pat svarbus užtikrinant, kad valstybės narės laikytųsi atitinkamų Bendrųjų nuostatų teiginių ir konkrečių fondų nurodymų.

Pažangos siekiant nustatytų tikslų peržiūra – 43 straipsnis

Stebėsenos komitetų vaidmuo yra „peržiūrėti programos įgyvendinimą ir pažangą savo tikslų siekimo link“. Tai darydami jie turi skirti dėmesį „**rodikliams, pažangai siekiant tikslinių kiekybinių reikšmių ir tarpiniams tikslams**“, apibrėžtoms programavimo stadijos metu. Remiantis šiuo įvertinimu stebėsenos komitetas gali pateikti vadovaujančiajai institucijai rekomendacijas ir užtikrinti, kad jų būtų laikomasi imantis atitinkamų veiksmų. Stebėsenos komitetas taip pat turi patvirtinti visus vadovaujančiosios institucijos siūlomus VP pakeitimus.

³⁵ Viena iš problemų buvo tai, kad civilinės visuomenės atstovams buvo suteikta per mažai galimybių daryti įtaką stebėsenos komitetų sprendimams. Žr. ECCL ataskaitą, *op. cit.*, 36 psl.

Rodikliai, tikslai ir gairės, dėl kurių taps įmanoma stebėti pažangą siekiant bendruomeninio gyvenimo, ir perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos proceso kokybė turėtų būti apibrėžta programavimo etape, artimai dalyvaujant paslaugų naudotojams ir juos atstovaujančioms organizacijoms. (Kiekybinių ir kokybinių rezultatų rodiklių pavyzdžiai pateikti 2 skyriuje).

Atsiskaitymas už pasiektą pažangą – 44–46 straipsniai

Kiekviena valstybė narė nuo 2016 iki 2022 m. turi pateikti metinę programos įgyvendinimo ataskaitą, o galutinė ataskaita turi būti parengta 2023 m. rugsėjo mėn. Šiose ataskaitose, be kitos, turėtų būti pateikta informacija apie „pasiektus **rodiklius, kiekybines tikslines reikšmes** (įskaitant rezultatų rodiklių pokyčius) ir **tarpinius tikslus**“. Svarbu, kad jose taip pat būtų pristatyti „**veiksmi, kurių buvo imtasi patenkinti ex ante sąlygas** ir išspręsti visus klausimus, kurie veikia programos atlikimą“. 2019 m. ataskaitoje ir galutinėje ataskaitoje taip pat turėtų būti pateikta informacija apie pažangą siekiant „Sjungos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo“ strategijos, ir jos vertinimas.

Metinės ataskaitos suteikia valstybėms narėms galimybę įvertinti, kaip struktūriniai fondai prisidėjo prie perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos ir NTK įgyvendinimo proceso. Nustačius problemas, reikėtų atitinkamai pakeisti VP ar kitus veiksmus. Metinės ataskaitos taip pat suteikia Europos Komisijai galimybę prireikus įsikišti, pateikiant rekomendacijas dėl programos įgyvendinimo (44.7 straipsnis).

Tai, ar VP prisidėjo prie deinstitutionalizavimo strategijų ir NTK įgyvendinimo valstybėse narėse, taip pat turėtų būti aptarta **metiniuose** Komisijos ir valstybių narių **peržiūros susirinkimuose** (45 straipsnis). Paslaugų naudotojai turėtų dalyvauti šiuose susirinkimuose per juos atstovaujančias organizacijas.

Galiausiai, į **pažangos ataskaitas**, kurias reikia pateikti 2017 ir 2019 m., turėtų būti įtraukta informacija ir vertinimas „ar veiksmi, kurių buvo imtasi siekiant patenkinti *ex ante* sąlygas, neįvykdytas Partnerystės sutarties priėmimo dieną, įgyvendinti laikantis nustatyto grafiko“. Tai užtikrins, kad atitinkamos perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos strategijos ir NTK įgyvendinimas veiktų programavimo laikotarpiu. To nepadarius komisija gali sustabdyti finansavimą (17.3 straipsnis).

Stebėsenos kontrolinis sąrašas

Paslaugų naudotojai (vaikai, neįgalieji, protinės sveikatos problemų turintys ir pagyvenę žmonės) ir juos atstovaujanti organizacijos yra reikšmingai įtrauktos į atitinkamų stebėsenos komitetų darbą; yra dokumentais pagrįstų įrodymų, kad jų požiūriai turi poveikį procesui; yra dokumentais pagrįstų įrodymų, kad buvo dėtos pastangos sužinoti bendravimo sunkumų turinčių vaikų ir suaugusiųjų nuomones.	
Stebėsenos komitetai skiria dėmesį, be kita ko, rodikliams, pažangai siekiant kiekybinių tikslinių reikšmių ir tarpiniams tikslams, nustatytiems programavimo etapo metu	
Pažangos ataskaitose pateikiama informacija apie <i>ex ante</i> sąlygų, t. y. perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos ir NTK įgyvendinimo, įvykdymą	
Metiniai peržiūros susirinkimai, kuriuose dalyvauja paslaugų naudotojų atstovai, skirti aptarti pažangą siekiant nustatytų tikslų bei tarpinių tikslų ir <i>ex ante</i> sąlygų įvykdymą	
Stebėsenos komitetų arba Komisijos rekomendacijų yra laikomasi ir imamasi atitinkamų veiksmų	
Jeigu įgyvendinant programą <i>ex ante</i> sąlygos neįvykdytos, Komisija imasi veiksmų	
Visuomenė gali susipažinti su viešai prieinamomis pažangos ataskaitomis	

Siekiant užtikrinti struktūrinių fondų panaudojimo skaidrumą, valstybės narės turėtų publikuoti metinės ir galutinės ataskaitų „**piliečiams skirtą santrauką**“. Šiose santraukose turėtų būti pateikta pakankamai informacijos apie finansuotus projektus, kad visuomenės nariai galėtų pamatyti, ar struktūriniai fondai prisidėjo prie perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos ir NTK įgyvendinimo.

Pamokos, išmoktos 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu

Nustatyta problema	Rekomendacija
Paslaugų naudotojų (t. y. juos atstovaujančių organizacijų) dalyvavimas dažnai yra formalus pobūdžio, nesuteikiant galimybės daryti įtaką sprendimų priėmimui	Naudotojų atstovams turėtų būti suteikta balsavimo stebėsenos komitetuose teisė; informacija turėtų būti išsiųsta gerokai iki susirinkimo tinkamu naudoti formatu; jų nuomonės ir sprendimų priėmimo procesas turėtų būti registruojami dokumentuose
Stebėseną sutelkiama į techninius kriterijus, o ne į vidutinės trukmės arba ilgalaikį poveikį projektams	Deinstitucionalizavimo strategija arba deinstitucionalizavimo kriterijai ir (arba) kokybės standartai turėtų būti pridėti prie konkurso sąlygų ir apie juos turi būti informuoti komitetai
Naudotojų atstovams trūksta gebėjimų reikšmingai dalyvauti stebėsenos komitetų darbe	Naudotojų organizacijų gebėjimams formuoti turėtų būti naudojama techninė pagalba
Kai viena VP taikoma kelioms naudotojų grupėms, tai dažnai neatsispindi stebėsenos komitetuose	Skirtingų naudotojų grupių atstovų koordinavimas gali užtikrinti, kad žmonės stebėsenos komitete galėtų atstovauti daugiau nei vienos grupės interesus; tokioms platformoms parengti gali būti pasitelkiama techninė pagalba
NVO neturi pakankamai informacijos apie stebėsenos komitetų darbą	Susirinkimų protokolai turėtų būti vieši ir susirinkimai galėtų būti transliuojami internetu, siekiant užtikrinti didžiausią jų darbo skaidrumą

2. Įvertinimas

Bendrųjų nuostatų reglamente pateikiamas *ex ante*, vykdomas ir *ex post* įvertinimas. Jį reikėtų atlikti taip, kad būtų galima gerinti „programų kūrimo ir įgyvendinimo kokybę, taip pat įvertinti jų veiksmingumą, efektyvumą ir poveikį“ (47 straipsnis). Todėl yra svarbu, kad vertinimo metu surinkti duomenys atitiktų tikslus (t. y. kiekybinių ir kokybinių rezultatų rodiklius), nustatytus programavimo etape, siekiant suteikti valstybėms narėms ir Komisijai galimybę išmatuoti perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos pažangą.

Susitelkiant į poveikį, kurį struktūriniai fondai turėjo galutiniams naudos gavėjams, turėtų būti lengviau išvengti problemų, nustatytų dabartiniu 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu.³⁶ Taigi, **ex ante įvertinimai** turėtų, be kita ko, apimti (48 straipsnis):

³⁶ Kai kurios valstybės narės mėgino susitelkti į techninius ir administracinius klausimus, o ne į vidutinės trukmės arba ilgalaikį finansuojamo projekto poveikį. Žr. ECCL ataskaitą, *op. cit.*, 36 psl.

- siūlomų programos rodiklių tinkamumą ir aiškumą,
- kaip laukiami kiekybiniai rezultatai paveiks kokybinius rezultatus,
- žmogiškųjų išteklių tinkamumas ir administraciniai gebėjimai valdyti programą ir
- suplanuotą diskriminacijos prevencijos priemonių tinkamumą.

Valstybės narės programavimo laikotarpiu taip pat turi vykdyti **tęstinį vertinimą**, sutelktą į „kiekvienos programos veiksmingumą, efektyvumą ir poveikį“ (49 straipsnis). Tiek stebėsenos komitetai (kuriuose dalyvauja paslaugų naudotojai ir kiti suinteresuoti asmenys), tiek Komisija turėtų išnagrinėti šiuos įvertinimus. Visos vertinimo metu nustatytos problemos gali padėti užtikrinti, kad būtų atlikti reikiami VP pakeitimai, ir padidinti tikimybę, kad struktūriniai fondai prisidės prie deinstitutionalizavimo proceso valstybėse narėse. Jos taip pat gali atskleisti būtinybę Komisijai atlikti savo įvertinimą.

Ex post vertinimas atliekamas artimai bendradarbiaujant Komisijai ir valstybėms narėms ir jį atliekant reikėtų susitelkti į struktūrinių fondų įnašą į pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategiją (50 straipsnis).

Išteklių teikimas ir nepriklausoma ekspertizė – 47 straipsnis

Kad vertinimas pagerintų lėšų skirstymą, jis turi būti aprūpinamas tinkamais ištekliais ir „atliekamas ekspertų, kurie veikia nepriklausomai nuo institucijų, atsakingų už programų įgyvendinimą“. Pilietinės visuomenės atstovai, įskaitant paslaugų naudotojus, ir ES lygmeniu Europos perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos ekspertų grupė gali padėti užtikrinti nepriklausomą nuo bet kokios įtakos vertinimą.

Be to, informacija apie finansuojamus projektus ir jų poveikį turėtų būti prieinama viešai.

Vertinimo kontrolinis sąrašas

Vertinimas apima visus programavimo ir įgyvendinimo etapus – prieš, vykdant ir po to	
Dėmesys skiriamas finansuotų projektų veiksmingumui, efektyvumui ir poveikiui	
Įvertinimai suteikia tinkamą informaciją apie finansuotus projektus	
Įvertinimus nagrinėja stebėsenos komitetai, kurių veikloje dalyvauja visuomenės atstovai	
Valstybė narė arba Komisija, remdamasi įvertinimų rezultatais, imasi reikiamų veiksmų	
Įvertinimo procesui tiekiami tinkami ištekliai	
Įvertinimus atlieka nepriklausomi ekspertai	
Įvertinimai pateikiami viešai ir priimtiniu formatu	

1 priedas: struktūrinių fondų paramos deinstitutionalizavimo procesui pavyzdys

Atvejo tyrimas: Bulgarija³⁷

Bulgarijoje ESF finansavo projektą „**Vaikystė visiems**“ pagal VP „Žmogiškųjų išteklių plėtra“. Bendra projekto trukmė – 54 mėnesiai (2010 m. birželis – 2014 m. gruodis). Šis projektas yra esminis Bulgarijoje vykdomos deinstitutionalizavimo reformos ramstis, nes juo siekiama sukurti tvarų perėjimo nuo stacionarių prie bendruomeninių paslaugų neįgaliems vaikams modelį.

Projektą sudaro dvi dalys: „Deinstitutionalizavimo priemonių planavimas“ (2,5 mln. eurų) ir „Bendruomeninių socialinių paslaugų teikimas“ (16,5 mln. eurų). Papildomai prie ESF paramos šiam projektui, ERPF ir EŽŪFKP paskyrė atitinkamai 54,6 mln. eurų ir 8,5 mln. eurų miesto ir kaimo vietovėse esančioms savivaldybėms remti, kad jos sukurtų naują socialinę infrastruktūrą, pakeisiančią tradicines ilgalaikės stacionarios globos institucijas.

Projektu siekiama pakeisti vaikų su negalia – labiausiai pažeidžiamos vaikų grupės institucijose – globos filosofiją, susitelkiant į institucionalizacijos rizikos prevenciją, paramą šeimoms ir šeimai pagrįstos arba šeimos tipo aplinkos užtikrinimą kiekvienam vaikui, esančiam specializuotoje neįgaliems vaikams skirtoje institucijoje. Projektu siekiama suteikti vaikams galimybę naudotis paslaugų paketu pagal savo individualius poreikius. Taip vaikams bus suteikta galimybė gyventi šeimoje arba šeimos tipo aplinkoje, kur bus pritaikytas naujas požiūris į globą. Šiuo metu nepakanka tarnybų, padedančių neįgaliems vaikams bendruomenėje. O esamos tarnybos nėra pasiskirsčiusios tolygiai pagal tikslinių grupių poreikius. Tai trukdo užkirsti kelią vaikų palikimui ir teikti kokybišką pagalbą neįgaliems vaikams bei jų šeimoms. Projektas sprendžia šią problemą planuodamas bendruomenėje teikiamų paslaugų paketą, kuris suteiks ilgalaikę alternatyvą vaikams ir šeimoms.

Pagrindinė veikla:

- peržiūrėti ir išanalizuoti esamus kiekvieno vaiko padėties įvertinimus ir individualius veiksmus bei globos planą, įskaitant kiekvieno neįgalaus vaiko, gyvenančio globos institucijoje, įvertinimą, taip pat detalios informacijos apie tai, kaip jis galėtų būti vėl integruotas į bendruomenę, pateikimas;
- tinkamų paslaugų ir savivaldybių, kuriose jos turėtų būti įdiegtos kiekvienam institucijoje esančiam vaikui, nustatymas, įskaitant esamų socialinių paslaugų atitinkamoje teritorijoje peržiūrą;
- reintegracijos veikla, paremta esamų kiekvieno vaiko įvertinimų peržiūros ir analizės

³⁷ Šį atvejo tyrimą pateikė Europos Komisijos Užimtumo, socialinių reikalų ir įtraukties GD (F/5 padalinys: Rumunija, Bulgarija, Malta).

rezultatais, įskaitant jo arba jos parengimą perkelti iš institucijos;

- suinteresuotų šalių motyvavimas ir sąmoningumo didinimas, pabrėžiant teigiamą deinstitutionalizavimo proceso poveikį;
- vaikams paslaugas teikiančiose tarnybose dirbančių darbuotojų mokymai ir atranka remiantis atitinkamai teritorijai planuojamu paslaugų paketu;
- veikla, skirta išplėsti globos atostogų metu apimtis, globojančių tėvų atranka ir mokymas;
- pagalbos kandidatams įvaikinti neįgalius vaikus paslaugos;
- sutelktos priemonės visuomenės informuotumui apie planuojamą veiklą didinti, įskaitant pastangas keisti visuomenės požiūrį į neįgalų vaiką ir lengvai suprantamą informaciją apie įvairias socialines paslaugas ir tikslines grupes, kurioms jos teikiamos;
- informacijos sklaidos veikla ir projekto rezultatų pateikimas visuomenei.

Rezultatai šiandien:

- vaikų ir paauglių įvertinimų peržiūra ir analizė – buvo įvertinta 1797 vaikų ir paauglių; 245 specialistų dalyvavo atliekant įvertinimus 56 institucijose;
- geresnės galimybės naudotis sveikatos apsauga – apžiūrėti 468 vaikai, 402 papildomos konsultacijos su specialistais, 284 papildomos apžiūros, 59 pakeistos diagnozės;
- intensyvaus bendravimo metodo pristatymas ir geresnė mityba – 124 seansai su 316 vaikų ir paauglių;
- mitybos pasiūlymų 161 vaikui ir paaugliui parengimas;
- municipalinių infrastruktūros projektų rėmimas, siekiant pagerinti naujų paslaugų funkcionalumą;
- tęstiniai 200 socialinių darbuotojų mokymai, skirti tėvų reintegracijos galimybėms įvertinti.

Įvertinimas panaudotas „Nacionaliniam gyvenamųjų ir paramos paslaugų žemėlapiui“, kuriuo buvo pagrįsta veiklos investicijų dalis, parengti. Šis nacionalinis žemėlapis apima 149 šeiminio tipo apgyvendinimo centrus ir 36 apsaugotus namus. Tikimasi, kad jis atitiks 1797 vaikų ir paauglių naujų paslaugų poreikius ir užtikrins vienodas galimybes naudotis 37 naujais neįgaliems vaikams skirtais dienos centrais ir 37 naujais socialinės rehabilitacijos ir integracijos centrais. Žemėlapio duomenimis, naujoji socialinė infrastruktūra turėtų būti įdiegta 81 Bulgarijos savivaldybėje – 62 savivaldybės miesto aglomeracijos srityse ir 19 – kaimo regionuose.

Diegiant projektą buvo susidurta su šiais iššūkiais³⁸:

³⁸ Šiuos komentarus 2012 m. balandžio 18 d. pateikė Bulgarijos nacionalinis vaikų tinklas. Visas pareiškimo tekstas pateikiamas adresu <http://nmd.bg/en/Position/which-are-the-problem-areas-in-the-deinstitutionalization/>.

- **vaikų su negalia paslaugų biudžetas yra neadekvatus** ir tai gali turėti neigiamą poveikį globos kokybei. Nors nurodyta, kad vaikų santykis namuose, kur gyvenama nedidelėmis grupėmis, turi būti 1:4 (pagal pirmąjį Deinstitutionalizavimo veiksmų plano stebėsenos ataskaitą), jis kartais siekia 1:9 arba net 1:10;
- stebėsenos ataskaitos duomenimis, kiekviename iš 149 grupėms skirtų gyvenamųjų namų, kurie bus pastatyti, **galės apsigyventi 12 vaikų** ir liks galimybė skubos atvejais patalpinti dar 2 vaikus. Šis skaičius yra per didelis, kad būtų galima užtikrinti aukštos kokybės globą, paremtą kiekvieno vaiko individualiais poreikiais. Atsižvelgiant į nepakankamą finansavimą, tokia didelė namų talpa kelia pavojų, kad didelės apimties institucijos bus pakeistos mažesnėmis;
- plėtojant bendruomenines paslaugas neįgaliesiems vaikams, trūksta koordinavimo su švietimo sektoriumi. Nesant galimybės naudotis pagrindinėmis mokymo įstaigomis, vaikai naujuosiuose namuose ir toliau bus izoliuoti;
- deinstitutionalizavimo veiksmų plane arba projekte „Vaikystė visiems“ neatsižvelgiama į vaikų ir jaunuolių, priskiriamų sudėtingo elgesio grupei, poreikius. Trūksta strategijos, apmokytų profesionalų arba suplanuotų darbo su tokiais vaikais ir jų socialinės įtraukties užtikrinimo priemonių. Sudėtingo elgesio grupei priskiriamų vaikų ir jaunuolių problemos sprendimui institucionalizavimas vis dar laikomas geriausia išeitimi;
- visiškai nepakankamai įvertintas išteklių poreikis ir išsamaus individualaus įvertinimo proceso bei patalpinimo planavimo, taip pat intervencijos sunkiais vaikų apsaugos atvejais, kai vaikams kilo didelis neišvengiamos žalos pavojus, kaštai. Šias išteklių spragas padengė tarptautinė NVO;
- iš pradžių buvo visiškai nepakankamai įvertinti specialių ir tinkamai apmokytų darbuotojų, galinčių valdyti visą pasikeitimo programą, kaštai. Šiai spragai užpildyti buvo skirta papildomų EB lėšų.

2 priedas: vaikų ir suaugusiųjų institucionalizavimo šalyse, kurios naudojami struktūriniais fondais ir PNPP, ataskaitų pavyzdžiai

Bendrosios ataskaitos

Quinn, G. & Doyle, S. (2012) Taking the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities Seriously: The Past and Future of the EU Structural Funds as a Tool to Achieve Community Living (Rimtas JT neįgalųjų teisių konvencijos įvertinimas: ES struktūrinių fondų, kaip bendruomeninio gyvenimo užtikrinimo priemonės, praeitis ir ateitis). The Equal Rights Review (Vol 9). „Equal Rights Trust“.

Parker, C. & Clements, L. (2012) The European Union Structural Funds and the Right to Community Living (Europos Sąjungos struktūriniai fondai ir teisė į bendruomeninį gyvenimą). The Equal Rights Review (Vol 9). „Equal Rights Trust“.

Mulheir, G. et al. (2012). Deinstitutionalisation – A Human Rights Priority for Children With Disabilities (Deinstitucionalizavimas – vaikų su negalia žmogaus teisių prioritetas). The Equal Rights Review (Vol 9). „Equal Rights Trust“.

UNICEF, [At Home or In a Home, Formal Care and Adoption of Children in Eastern Europe and Central Asia](#) (Namuose ar name. Oficiali vaikų Rytų Europoje ir Centrinėje Azijoje globa ir įvaikinimas) (2011 m.)

„Eurochild“, [Strengthening the Role of the Children’s Rights NGOs in the delivery of de-institutionalisation processes through the effective use of structural funds](#) (Vaikų teisėmis besirūpinančių NVO vaidmens stiprinimas užtikrinant deinstitucionalizavimo procesus, veiksmingai panaudojant struktūrinius fondus) (2011 m.) (su atvejų tyrimais Vengrijoje, Čekijos Respublikoje, Slovakijoje, Bulgarijoje ir Rumunijoje)

„Eurochild“, [Children in Alternative Care](#) (Alternatyvi vaikų globa), nacionalinės apžvalgos (2010 m.)

„European Coalition for Community Living“ (Europos bendruomeninio gyvenimo koalicija), [Wasted Time, Wasted Money, Wasted Lives ... A Wasted Opportunity?](#) (Prarastas laikas, prarasti pinigai, prarastos gyvybės... Prarasta galimybė?) – Tikslinė ataskaita apie tai, kaip dabartinis struktūrinių fondų panaudojimas išsaugo socialinę neįgalųjų atskirtį centrinėje ir rytų Europoje, neužtikrinant perėjimo nuo institucinės globos prie bendruomeninių paslaugų (2010 m.)

„Academic Network of European Disability experts“ (Europos neįgalumo ekspertų akademinis tinklas), [The Implementation of Policies Supporting Independent Living for Disabled People in Europe: Synthesis Report](#) (Savarankišką neįgalųjų gyvenimą remiančios politikos įgyvendinimas Europoje: apibendrinta ataskaita) (2009 m.) (taip pat yra visų ES valstybių narių šalių ataskaitos)

Mansell, J., Knapp, M., Beadle-Brown, J. & Beecham, J. (2007 m.) [Deinstitutionalisation and community living – outcomes and costs: report of a European Study. Volume 2: Main Report.](#) (Deinstitucionalizavimas ir bendruomeninis gyvenimas – rezultatai ir kaštai: Europos tyrimo ataskaita. 2 tomas: pagrindinė ataskaita). Canterbury: Tizard Centre, University of Kent

Mulheir, G.& Browne, K. (2007 m.) [De-Institutionalising and Transforming Children's Services: A Guide to Good Practice](#) (Deinstitucionalizavimas ir vaikams teikiamų paslaugų transformacija: geros praktikos vadovas), Birmingham: University of Birmingham Press

UNICEF, [Children and Disability in Transition in CEE/CIS and Baltic States](#) (Vaikai ir negalia pereinamajame laikotarpyje EEB/NVS ir Baltijos valstybėse) (2005 m.)

„Disability Monitor Initiative South East Europe“ (Neįgalumo stebėsenos iniciatyva Pietryčių Europoje), [Beyond De-institutionalisation, The Unsteady Transition towards an Enabling System in South East Europe](#) (Kita deinstitucionalizavimo pusė. Netvarus perėjimas prie platesnių galimybių sistemos Pietryčių Europoje) (2004 m.)

Freyhoff, G., Parker, C., Coué, M.& Grieg, N., [Included in Society – Results and Recommendations of the European Research Initiative on Community-Based Residential Alternatives for Disabled People](#) (Įtraukti į visuomenę – Europos tyrimų iniciatyvos rekomendacijos dėl bendruomeninių stacionarios globos alternatyvų neįgaliesiems) (2004 m.)

Bulgarija

Bulgarijos Helsinkio komitetas, [Outstanding Problems in the Implementation of Bulgaria's Obligations Under the UN Convention on the Rights of the Child](#) (Išskirtinės problemos įgyvendinant Bulgarijos įsipareigojimus pagal JT vaikų teisių konvenciją) (2008 m.)

Bulgarijos Helsinkio komitetas, [Human Rights in Bulgaria's Closed Institutions](#) (Žmogaus teisės uždaroje Bulgarijos institucijose) (2006 m.)

Bulgarijos Helsinkio komitetas, [The Archipelago of the Forgotten: Social Care Homes for People with Mental Disorders in Bulgaria](#) (Pamirštųjų archipelagas: socialinės globos namai žmonėms su protiniais sutrikimais Bulgarijoje) (2005 m.)

„Amnesty International“, [Bulgaria, Far From the Eyes of Society: Systematic Discrimination against People with Mental Disabilities](#) (Bulgarija, toli nuo visuomenės akių: sisteminė žmonių su protine negalia diskriminacija) (2003 m.)

Vengrija

Bugarszki, Zsolt et. al., ['One Step Forward, Two Steps Backwards', Deinstitutionalisation of large institutions and promoting community-based living in Hungary through the use of the Structural Funds of the European Union](#) („Vienas žingsnis į priekį, du žingsniai atgal“. Didelių institucijų deinstitucionalizavimas ir bendruomeninio gyvenimo skatinimas Vengrijoje pasinaudojant Europos Sąjungos struktūriniais fondais) (2010 m.)

MDAC – Mental Disability Advocacy Center, [Guardianship and Human Rights in Hungary, Analysis of Law, Policy and Practice](#) (Globa ir žmogaus teisės Vengrijoje, įstatymų, politikos ir praktikos analizė) (2007 m.)

MDAC – Mental Disability Advocacy Center, [Cage Beds, Inhuman and Degrading Treatment in Four Accession Countries](#) (Lovos su grotomis. Nežmoniškas ir žeminantis elgesys keturiuose besirengiančiose stoti šalyse) (2003 m.)

Latvija

Latvijos žmogaus teisių centras, [Human Rights in Mental Health Care in Baltic Countries](#) (Žmogaus teisės protinės sveikatos gydymo srityje Baltijos šalyse) (data nenurodyta)

Latvijos žmogaus teisių centras, [Monitoring Report on Closed Institutions in Latvia](#) (Uždaru Latvijos institucijų stebėsenos ataskaita) (2006 m.)

Lietuva

[Vaikų teisių apsaugos kontrolierės ataskaita dėl vaikų iki 3–4 metų globos organizavimo sutrikusio vystymosi kūdikių namuose ir kitose šio amžiaus vaikų globą vykdančiuose įstaigose, problemų](#) (2011 m., lietuvių kalba)

Žmogaus teisių stebėjimo institutas / Global Initiative on Psychiatry / „Viltis“ / Vilniaus psichologinės ir socialinės reabilitacijos centras, [Human Rights Monitoring in Closed Mental Health Care Institutions](#) (Žmogaus teisių stebėsenos uždaro tipo protinės sveikatos institucijose) (2005 m.)

Rumunija

Institute for Public Policy, [European Funds – opportunity or barrier for social inclusion of people with mental disabilities from Romania](#) (Europos fondai – Rumunijos žmonių su protiniais sutrikimais socialinės įtraukties galimybė ar kliūtis) (2010 m.)

Center for Legal Resources, [Report Concerning Observance of Rights and Liberties of Persons Committed to Healthcare and Social Establishments for People with Mental Disabilities](#) (Sveikatos priežiūroje ir socialinėse įstaigose esančių žmonių su protine negalia teisių ir laisvių stebėsenos ataskaita) (2009 m.)

Center for Legal Resources, [Protection Mechanisms for Persons with Mental Disabilities in Medical-Social Institutions - Illusion to Reality](#) (Žmonių su protine negalia apsaugos mechanizmai sveikatos priežiūros ir socialinėse institucijose – nuo iliuzijos iki realybės) (2007 m.)

Mental Disability Rights International, [Hidden Suffering: Romania's Segregation and Abuse of Infants and Children with Disabilities](#) (Paslėpta kančia: kūdikių ir vaikų su negalia izoliavimas ir prievarta prieš juos Rumunijoje) (2006 m.)

Center for Legal Resources/UNICEF, [Monitoring the Rights of Mentally Disabled Children and Young People in Public Institutions](#) (Protiškai neįgalių vaikų ir jaunuolių teisių stebėsenos viešosiose institucijose) (2006 m.)

Amnesty International, [Romania, State Duty to Effectively Investigate Deaths in Psychiatric Institutions](#) (Rumunija. Valstybės pareiga veiksmingai tirti mirties atvejus psichiatrijos institucijose) (2005 m.)

Mulheir, G. et al (2004 m.) De-institutionalisation of Children's Services in Romania. A Good Practice Guide (Vaikams skirtų paslaugų deinstitutionalizavimas Rumunijoje. Geros praktikos vadovas). UNICEF.

Kroatija

MDAC – „Mental Disability Advocacy Center“ ir „Association for Social Affirmation of People with Mental Disabilities“ (Shine), [Out of Sight: Human Rights in Psychiatric Hospitals and Social Care Institutions in Croatia](#) (Nematoma pusė: žmogaus teisės Kroatijos psichiatrinėse ligoninėse ir socialinės globos institucijose) (2011 m.)

Human Rights Watch, ['Once you Enter, You Never Leave': Deinstitutionalisation of Persons with Intellectual or Mental Disabilities in Croatia](#) („Kartą čia patekęs nebeišėisi“: intelektinių sutrikimų arba protinę negalią turinių žmonių deinstytucionalizavimas Kroatijoje) (2010 m.)

Kitos šalys ir Centrinė bei Rytų Europa

Mental Disability Rights International, [Torment not Treatment: Serbia's Segregation and Abuse of Children and Adults with Disabilities](#) (Ne gydymas, o kankinimas: neįgalių vaikų ir suaugusiųjų izoliavimas ir smurtas prieš juos Serbijoje) (2007 m.)

Vann, B. & Šiška, J., [From 'Cage Beds' to Inclusion: The Long Road for Individuals with Intellectual Disability in the Czech Republic](#) (Nuo lovų su grotomis iki įtraukties: ilgas asmenų su intelektine negalia kelias Čekijos Respublikoje) (2006 m.)

STATISTIKA

Mansell, J., Knapp, M., Beadle-Brown, J. & Beecham, J. (2007) Deinstitutionalisation and communityliving – outcomes and costs: report of a European Study. Volume 2: Main Report. (Deinstytucionalizavimas ir bendruomenės gyvenimas – rezultatai ir kaštai: Europos tyrimo ataskaita. 2 tomas: pagrindinė ataskaita) Canterbury: Tizard Centre, University of Kent

UNICEF TransMONEE duomenų bazė: Duomenys apie vaikus Centrinėje ir Rytų Europoje ir Nepriklausomų Valstybių Sandraugoje, www.transmonee.org

Kontaktinė informacija

Dėl papildomos informacijos kreipkitės į gairių autorių adresu coordinator@community-living.info arba į bet kurį iš Europos perėjimo nuo institucinės prie bendruomeninės globos ekspertų grupės narį:

Europos Sąjungos šeimų organizacijų konfederacija	secretariat@coface-eu.org
„Eurochild“	info@eurochild.org
Europos paslaugų teikėjų neįgaliesiems asociacija	info@easpd.eu
Europos neįgaliųjų forumas	info@edf-feph.org
Europos nacionalinių su benamiais dirbančių organizacijų federacija	office@feantsa.org
Europos savarankiško gyvenimo tinklas / Europos bendruomeninio gyvenimo koalicija	secretariat@enil.eu
Europos socialinis tinklas	info@esn-eu.org
„Inclusion Europe“	secretariat@inclusion-europe.org
„Lumos“	info@lumos.org.uk
„Mental Health Europe“	info@mhe-sme.org
OHCHR regioninis Europos biuras	brussels@ohchr.org
UNICEF	jclegrand@unicef.org

Norėdami atsisiųsti priemonių rinkinį anglų arba kai kuriomis kitomis kalbomis, apsilankykite adresu www.deinstitutionalisationguide.eu

EUROPEAN EXPERT GROUP ON TRANSITION FROM INSTITUTIONAL TO COMMUNITY-BASED CARE

